

Ofirmarea

FONDATORI: CONST. GH. POPESCU ȘI OCTAVIAN RULEANU

Satu-Mare

No 4-5

In acest număr semnează :

- C. RĂDULESCU-MOTRU
- ION TOLESCU VĂLENI
- EM. PAPAZISSU
- C. PĂRLEA
- V. SPIRIDONICĂ
- LUCIAN BRETAN
- ION CHEREJI
- ION ȘUGARIU
- MIHAIL LUNGIANU
- ION MARIA ȘERES
- ELEFTERIU BEOCA
- V. NIȘTE
- G. BULGĂR
- OCTAVIAN RULEANU
- CONST. GH. POPESCU
- N. VĂJ

I. Rentea : CALVARUL

Exemplarul Lei 20

*In răstignirea Fiului ce-a ridicat păcatul,
Și'n ruga umilitului de vreme'nvinsă
Văd aievea întreg Calvarul zilelor din leatul
In care ne-am îngropat finerețea ninsă...*

[Victor Ilieșiu]

AFIRMAREA

APARE LUNAR

Redactori :

Const. Gh. Popescu
și
Octavian Ruleanu

SPRIJINITORII REVISTEI: dr. Ștefan Anderco, dir. Augustin Băciu, prof. Gavril Barbul, dr. Lucian Bretan, farm. Alexe Nan, dr. Ioan Pogăciaș, ing. Zeno Spârchez, dr. Eugen Seleș.

Colaborator artistic: I. Rentea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- Rugăm stăruitor pe toți cititorii noștri să binevoiască **a ne achita abonamentele.**
- Redacția și Administrația Str. Moldova 53 Satu-Mare.

ABONAMENTE:

Particulari	— — — — —	Lei 150
De sprijin	— — — — —	• 300
Pentru instituții	— — — — —	• 500
Exemplarul	— — — — —	• 15

Afirmarea

Literară—Socială

REDACTORI: CONST. GH. POPESCU ȘI OCTAVIAN RULEANU

ANUL V. — No. 4—5. APRILIE—MAI 1940

ROMÂNISMUL

de C. RĂDULESCU-MOTRU

Ce trebuie înțeles prin «Românism» și prin spiritualitatea «Românismului»?

Prin Românism nu putem înțelege totalitatea numerică a Românilor. Pentru aceasta este cuvântul de popor românesc, pe care nu avem nici un motiv să-l schimbăm. Nu putem înțelege prin Românism, nici totalitatea caracterelor sufletești ale Românilor, căci această totalitate a caracterelor nu se poate avea, iar dacă s'ar avea, ar fi fără valoare. Românii, ca oameni luați în mod individual, prezintă tot felul de caractere, Adunând la un loc aceste caractere, dăm de o împestritătură haotică, pe care nu o putem folosi la nimic. Chiar dacă această împestritătură ar fi pusă în ordine și ar avea caracterele clasificate pe categorii, ea încă n'ar fi decât o statistică a sufletelor de Români, luați individual, dar nu o definire a Românismului.

Ca să ajungem la o definire a Românismului, trebuie să ne ridicăm la o realitate alta decât aceea a Românilor luați în mod individual. La o realitate care depășește simpla adunare la un loc a indivizilor.

Există o asemenea realitate? De sigur. Grupările de oameni au o realitate cu mult mai întinsă decât aceea pe care o găsim în conștiința oamenilor luați individual. Peste realitatea pe care o dă conștiința individuală, gruparea își întinde realitatea sa istorică peste indivizi. Realitatea aceasta istorică leagă diferitele generații de oameni, formând din ele inelele unui lanț continuu de viață socială. Realitatea prinsă de conștiința individului este numai o parte, un punct, din realitatea cea mare a grupării. Aceasta din urmă nu se prinde cu simțurile, dar se învederează prin raționament. Românismul este o manifestare a realității istorice

românești. O manifestare care va fi, pentru indivizii români de mâine, porunca zilei lor, așa cum a fost naționalismul pentru indivizii români de ieri.

Despre această realitate istorică, supraindividuală, s'a vorbit prea puțin în trecut, și chiar când s'a vorbit, s'a vorbit greșit. Nu s'a vorbit, fiindcă omul de știință de până acum era stăpânit de mitul conștiințialismului cartesian, după care conștiința actuală a individului este unicul izvor al realității sufletești. Omul de știință de până acum credea că singura realitate, pe care se fundează viața istorică a popoarelor, este aceea restrânsă care se înfățișează fiecărui om, în conștiința sa actuală. Limba, tradițiile, obiceiurile și idealurile, de care vorbește istoria, erau astfel reduse la datele unei realități punctiforme. În loc ca realitatea individului să fie întregită în realitatea continuității istorice și explicată apoi din aceasta, se încerca, de vechiul om de știință, o întregire și o explicare pe dos: realitatea istorică devenea la el o simplă memorizare a faptelor trăite de conștiința individuală, iar aceasta din urmă rămânea prima și ultima realitate.

Acest mit al conștiințialismului cartesian este astăzi depășit. Nici chiar faptele individului nu mai sunt explicate exclusiv prin datele conștiinței actuale. Subconștientul, inconștientul, precum și larga structură a dinamismului biologic au întregit de mult punctiforma realitate a individului psihologic. Orice explicare științifică, în psihologie, depășește cadrul conștiinței actuale.

Cu atât mai mult a trebuit să se întâmple această depășire în lăuntrul științelor istorice. De fapt ea este aci aproape generală. Rar istoric care să mai scrie astăzi în scopul de a moraliza pe

contemporanii săi, adică în felul cum scriau istoricii pragmatişti de odinioară. Istoricii de astăzi urmăresc descoperirea unor adevăruri cu mult mai presus de interesele actualităţii. Ei au pretenţia să explice prezentul din cursul vieţii istorice, aşa cum explică ceilalţi oameni de ştiinţă toate cazurile individuale din legile generale ale naturii. În metoda lor de lucru, conştiinţa individuală a pierdut cu desăvârşire poziţia centrală pe care o ocupase mai înainte.

Prin urmare, definirea Românismului este în destul de pregătită prin noua direcţie pe care au luat-o ştiinţele psihologice şi istorice. Raţiunea lui de a fi nu trebuie căutată în interesele individuale ale Românilor, nici chiar ale tuturor Românilor, ci în realitatea istorică a poporului român; realitate croită pe măsura eternităţii, iar nu a actualităţii. Când va fi porunca acestei realităţi, atunci el va veni; cerut sau necerut de interesele individuale.

*

Ce ne îndreptăţeşte să credem că va veni?

În primul rând, logica pe care a urmat-o până acum viaţa istorică a poporului român. Logica acestei vieţi este logica unei tragedii. De mai bine de cinci secole poporul român se zbate fără a-şi putea fixa o ordine socială durabilă. El are sufletul împărţit între două tendinţe antagoniste. De o parte, tendinţa spre individualism, spre un individualism aproape anarhic, pe care îl găsim puternic reprezentat în clasa vechilor boieri şi a urmaşilor acestora; iar de altă parte, tendinţa spre un colectivism instinctiv întru apărarea tradiţiilor, tendinţă larg reprezentată în straturile de jos ale populaţiei. Amândouă aceste tendinţe le găsim reprezentate şi la celelalte popoare europene. Mai peste tot locul, clasele de sus ale populaţiei sunt individualiste în comparaţie cu cele de jos. De aceea se şi explică succesul pe care îl are spiritul burghez, în clasele de sus ale popoarelor europene. În individualismul acestora prinde cu uşurinţă dorinţa de îmbogăţire, prin întreprinderi comerciale şi industriale. Faţă de celelalte popoare europene însă, poporul român prezintă cele două tendinţe într'un mod particular. Individualismul Românilor nu este individualismul burghez. Individualismul burghez este o atitudine de pândă a oportunităţii. Este o anticipare a luptei de concurenţă. Individualismul Românilor n'are asemănare cu oportunismul, sau cu concurenţa burgheză. El este autocrat. Este scop în sine. Individualismul burghez se transformă treptat în specializarea profesională, pe când individualismul Românilor se mărgineşte la afirmarea individualităţii psihologice. Cel dintâi a contribuit să formeze pe îndrăzneţii colonizatori; pe întemeietorii de fabrici, de bănci şi de firme comerciale; cel de al doilea, pe ciocoi de ieri şi pe politicianii de astăzi. De asemeni şi tendinţa a doua, reprezentată în clasele de jos ale

populaţiei, o găsim la Români în mod deosebit de cum este la celelalte popoare. La Români, tendinţa spre colectivism are un caracter pronunţat de misticism, caracter pe care nu-l are la nici un alt popor aiurea. Limba, tradiţiile, obiceiurile, credinţele şi aspiraţiile sunt, pentru Români, crescute ca din pământ, cu Românul deodată, pentru vecie. Din această cauză, statornicia lor seculară. Românul, din clasele de jos, nu are nostalgia nemaivăzutului; nu se încântă uşor de aceea ce este nou. Crede, mai curând, că ceea ce face lumea toată este singura regulă de purtare a omului cuminte.

Cu sufletul împărţit între tendinţe atât de antagoniste, Românii au trebuit să ducă o viaţă istorică dintre cele mai grele. Tendinţa spre individualism, care a servit altor popoare pentru a încerca sortii destinului, lor nu le-a servit la nimic. De pe urma acestei tendinţe, Românii s'au ales cu imitaţii ridicole, cu lux şi degradare morală. Viaţa istorică a poporului român a rămas să se sprijine pe cea de a doua tendinţă: aceea care ţinea la un loc, într'o colectivitate mistică, populaţia de jos. Această populaţie a suit singură calendarul secolelor de suferinţă. Flămândă şi goală, pe pământul cel mai bogat al Europei, ea a rămas totuşi credincioasă gliei strămoşeşti. A apărât-o în timp de război; a muncit-o în timp de pace. În

ȚARA DE TOPAZ

de ION TOLESCU VĂLENI

**Plete aurii de Sânziene
freamătă pe ape unduinde.
Cald azuru'n rouă se aprinde.
Codru-și sună frunzele alene.**

**Peste plaiuri razele pasc: ciute...
Brazde-adânci îmbrățișază plugul...
Ceru'n glie-și scutură belșugul
și în cetini lin doinesc lăute.**

**Munții, cneji, pe umeri grei cu zarea
duc pe frunți văzduhul de safire.
Tinerețea cântă în zefiro
și'n Troițe binecuvântarea.**

**Și e sfântă fiecă răscruce
pe acest pământ scăldat în soare...
Slava crește'n fiecare floare
și trecutu-i candelă sub cruce.**

mod primitiv, fiindcă de sus nu-i venea nici un ajutor. De câte ori a fost la marginea prăpăstiei, ea a găsit în sine puterea ca să aștepte un viitor mai bun. A sângerat, cum n'a sângerat altă populație europeană, dar a rezistat. Tăiată aproape din rădăcini, a crescut la loc. Când, la începutul secolului al XIX-lea, s'a trezit în mijlocul popoarelor Europei conștiința naționalismului, această conștiință a găsit cu ușurință în colectivismul mistic al populației de jos un fel de prevestire. Cuvântul «neam» are de altminteri în limba românească un înțeles cu mult mai adânc decât cuvântul de «națiune».

În tot cursul istoriei sale, poporul român a urmat o logică simplă. Logica eroului din tragediile antice. Singur în contra tuturor. Probabil că așa va fi și pe viitor. Puterea de rezistență a Românilor stă în propriul lui Românism. Cu cât mai conștient va fi el de acest Românism, cu atât va fi cu mai multă încredere în cucerirea ordinii sale sociale. Românismului este chemat să pună capăt antagonismului sufletesc care a înstrăinat până acum pe Români din clasele de sus de Români din clasele de jos. El va înfrâna individualismul celor de sus și va lumina misticismul celor de jos.

*

În al doilea rând, Românismul este chemat de

raporturile internaționale ale politicii românești.

În aceste raporturi s'a produs o mare schimbare, în anii care au urmat marelui război mondial. Popoarele europene, deși au continuat să-și vorbească în același limbaj diplomatic, se privesc acum cu alți ochi. În vechile lor raporturi a intervenit ceva nou. Se cunosc unele pe altele mai adânc, în ceea ce privește mecanismul vieții lor economice. S'au dezvăluit după marele război multe lucruri, care mai înainte erau bine ascunse. Multe decururi atrăgătoare s'au năruit. Au dispărut multe iluzii.

Popoarele agricole din Sud-Estul Europei, între care în prima linie cel român, credeau că marile capitaluri din țările industriale sunt adunate de voia Providenței pentru a servi drept pârghii progresului mondial. Multe din aceste popoare agricole, în prima linie iarăși cel român, au apelat cu încredere la aceste capitaluri care s'au arătat de o generozitate extraordinară. Toate cererile de împrumut erau satisfăcute, și în așa măsură, că bărbății politici ai popoarelor agricole se minunau ei singuri de bogăția fără sfârșit a acestor vaci de lapte, care așteptau rândul ca să fie mulse. Astăzi, nici un bărbat politic, fie el din orice țară, nu se mai minunează, fiindcă toată lumea a aflat că împrumuturile făceau parte din prevederile politicii capitaliste industriale. Împrumuturile garantau aservirea țărilor agricole la interesele industriei. Când popoarele agricole au pus bariere industriei capitaliste, au întârcat dintr'odată și vacile de lapte.

Cu dispariția iluziei pe care și-o făceau acei de dimaintea marelui război de generozitatea capitalismului, a dispărut și iluzia foloaselor pe care le-ar fi având popoarele tinere imitând cultura popoarelor mai vechi. Cultura în sine, model de imitat, nu există. Fiecare popor dă la lumină, ca operă de cultură, ceea ce are înăscut în predispozițiile sale. Împrumuturile nu accelerează cu o secundă măcar tempo de dezvoltare culturală a unui popor. Fiecare popor își are ritmul său propriu de creștere. Sunt popoare fără copilărie, întocmai ca și unele animale care de cum se nasc dispun de toate funcțiunile lor, și sunt popoare cu o lungă vârstă de copilărie, în care ele se pregătesc cu încetul pentru maturitate. Sunt popoare predestinate să aibă o viață lungă și sunt popoare predestinate la o viață scurtă. A aplica la toate același model de creștere este absurd. Lumea secolului nostru s'a desmeticit de sub credința naivă, că fericirea unui popor se poate înfăptui copind legile și instituțiile practicate de alte popoare. Acum fiecare popor își cercetează firea sa proprie și își croiește planurile de viitor pe măsura experienței trecutului său. Nu este o exagerare chiar să afirmăm că în această privință epoca noastră este tocmai opusă celei imediat precedente. Cu 30—50 ani înaintea era de modă să se dirijeze po-

RONDELUL MORȚII

de EM. PAPAZISU

Nu știm cum e și'n ce fel vine,
Dar vine fără s'o-așteptăm...
Ne 'nspăimântăm, ne întrebăm:
O fi un rău, o fi un bine?

Cu haosul o confundăm,
I-atribuim puteri divine...
Nu știm cum e și'n ce fel vine,
Dar vine fără s'o-așteptăm.

În suferinți ori la festine,
Petrecem, plângem sau visăm,
De spectrul Morții nu scăpăm,
O, cine ne va spune, cine,
De e un rău ori de-i un bine?...

Mi-e sufletul...

Mi-e sufletul de-o vreme atât de liniștit,
Ca visul unui nufăr pe-un lac încremenit...
Din vechiul dor nici umbră în el n'a mai rămaș.
Doar chipul e i, de patimi și plâns purificat,
Din când în când se-arată și caută 'ntristat,
Cum chipul unei sfinte dintr'un iconostas...

litica după planuri internaționale; astăzi, dimpotrivă, pentru politica celor mai mari popoare, planurile preferate sunt cele datorite geniului național. Ar fi, pentru un conducător politic din marile țări europene, cea mai nimicitoare critică, dacă i s'ar spune că programul său politic este inspirat de o «Rațiune universală»; ceea ce el preferă este să i se spună că a descoperit în dispozițiile poporului său energia care asigură viitorul. O asemenea energie, crede conducătorul politic al Italiei să o fi descoperit în tradiția Romei; conducătorul politic al Germaniei, în rasa germană!, ceilalți conducători politici al țărilor europene, fiecare în câte ceva particular țării lor; nici unul, nici chiar dintre acei care conduc Rusia sovietică, nu crede în construcțiile rațiunii universale.

În această atmosferă Românismul nu va surprinde pe nimeni. El este așteptat.

*

Pe ce argumente se fondează în Românismul și cine va purta drapelul lui în mijlocul nostru?

Pentru oamenii cu cultură istorică aceste întrebări sunt fără rost. Pentru mulți dintre noi, Români, însă, obișnuiți să împrumutăm continuu din cultura europeană, aceste întrebări au un rost. Și anume: dacă este un împrumut nou, vrem să știm sub ce etichetă ne vine, și dacă este să-l judecăm, iarăși vrem să știm cu ajutorul căror autori străini să-l judecăm! Românism? Adică, cum? Fascism? Rasism? Antisemitism? Căci aceasta este de fapt orientarea discuțiilor publice la noi: pentru a dovedi Românismul, trebuie să ocolim mai întâi prin toate centrele culturale europene, și să scotocim acolo, în magazinele lor cărțurărești, argumentele toate câte se pot aduna. Bietul Românism! El nu are dreptul să vină între noi, până ce nu primește certificatul legitim de naștere, dela ideologiile de aiurea.

Românismul nu este fascism, nu este rasism, nu este antisemitism... ci este simplu românism. El iese din credința că pe Români îi leagă laolaltă o realitate cu mult mai adâncă decât aceea constată prin simțurile fiecărui Român în parte. Această realitate își are instinctele ei de apărare, pe care istoria poporului nostru le-a înregistrat în multe rânduri. De câte ori, în decursul secolilor, la prevederea puțin afirmată, uneori chiar inexistentă a conducătorilor poporului nostru, s'au substituit instinctele de apărare ale realității istorice românești, care în schimb erau robuste! Românismul este unul dintre aceste instincte. El vine într'un moment de grea cumpănă, cu menirea să ne dea încredere și energie.

Instinctul realității istorice ne-a trezit. Rămâne ca noi să ne susținem trezirea pe argumente. Veștmântul spiritual pe care îl va avea Românismul depinde de posibilitățile care zac în noi. Pe măsura acestor posibilități, Românismul

va avea o spiritualitate bogată sau săracă, durabilă sau efemeră; și tot pe măsura acestor posibilități el va găsi între noi oamenii care să-i poarte drapelul.

Spiritualitatea Românismului are două laturi. Una de critică negativă și alta de operă constructivă. Acea de critică negativă deschide drumul celei de operă constructivă, și din acest motiv trebuie cunoscută mai întâi. Ea arată cum noi, Români, am fost constrânși să nu fim noi. Activitatea de odinioară a societății *Junimea* din Iași și, în special, activitatea lui Titu Maiorescu pot fi socotite ca formând pregătirea acestei laturi a spiritualității Românismului. De mai bine de un secol poporul român nu-și mai este credincios sie însuși. Dependența lui momentană de voința popoarelor din Apus a fost schimbată într'o aservire desăvârșită. Capitalismul industrial îl subjugă, impunându-i legile și instituțiile potrivite intereselor lui. România devine în secolul al XIX-lea țara experiențelor. O burghezie, care nu există ca așezare economică națională, ci numai ca clientelă politică, ia în exploatare bogățiile Statului român. În vederea avantajelor pe care ea le va aduce odată și odată, această clientelă politică secătuește toată vlaga țării. Agricultură este neglijată. Invățământul public, dirijat în mod artificial. Populația cea mai numeroasă a țării, țărănimea, primejduită până și în viața ei biologică.

Această critică ar fi continuat poate să dureze multă vreme tot negativă, dacă urmările marelui război mondial nu ar fi intervenit. Dela marele război începe opera constructivă a spiritualității Românismului.

Este cu neputință ca destinul poporului român să fie așa de orb, precum admiratorii burgheziei noastre doresc să ni-l prezinte. În ordinea istorică a omenirii, logica nu este totdeauna urmată cu sfințenie, dar nici absurditatea nu este o călăuză. Ca un popor să suie calvarul celor mai grele suferințe, timp de secole, pentru ca la urmă să sfârșească prin a fi înleștat în organizația politică pe care i-a impus-o vremelnica stăpânire a capitalismului industrial, aceasta este o absurditate. Capitalismul industrial nu este o cauză de întărire a ființei poporului nostru, dimpotrivă mai curând o cauză de slăbire. În genere, popoarele cu capitalism industrial au viitorul plin de riscuri. Riscurile acestea sunt consecințele nu ale progresului industriei, ci ale organizării industriei în capitalism burghez. Munca industrială este bine venită oriunde. Nu industria, ci capitalismul industrial a adus criza din lumea contemporană. Se poate înțelege foarte bine progresul industriei, fără a lega de el înmulțirea capitaliștilor.

Raportul acesta dintre industrie și capitalism ne aduce la argumentul central pe care se sprijină spiritualitatea Românismului în laturea sa constructivă. Cum dorim să redăm acest argument pe

cât se poate de clar, să ne fie îngăduit a insista ceva mai mult.

Examinată în lumina gândirii filozofice, spiritualitatea Românilor poate fi considerată ca o reacțiune specială a sufletului românesc în contra concepțiilor și metodelor materialiste, împrumutate culturii europene și aplicate fără discernământ, la noi în țară, la îndrumarea vieții politice și economice. Concepțiunile și metodele materialiste au găsit în Apusul european, de unde le-am împrumut și noi, numeroși partizani, care au stăruit să le răspândească și să le aplice în diferite feluri. Așa, s'a încercat, pe baza lor, o luptă în contra religiei, care a și prins în câteva centre mai industriale. De asemenea, s'a încercat, pe baza lor, o reformă a artei, cu un oarecare succes. N'au lipsit nici încercările de a le aplica în organizarea învățământului. În toate aceste direcții însă partizanii concepțiilor și metodelor materialiste s'au izbit de adversari puternici. Religia, prin secularizarea ei tradiție, a scăpat aproape neatinsă. Arta și învățământul au reacționat repede, după o scurtă șovăire, căci adevărații artiști și adevărații oameni de școală au izbutit să le limiteze influența. Singura direcție în care concepțiile și metodele materialiste au găsit un teren favorabil pentru aplicația lor a fost aceea a vieții economice. Aci ele s'au așezat ca la ele acasă. Ceva mai mult. Aci ele au găsit, mulțumită socialismului științific al lui Karl Marx, un fel de consacrare. Spre sfârșitul secolului trecut, când se vorbește de concepții și metode materialiste, aproape că prin ele se subînțelege materialismul economic al lui Karl Marx.

Cum de ajunge materialismul să fie atât de favorizat pe terenul vieții economice? Răspunsul nu poate fi decât următorul. Pe terenul vieții economice concepțiile și metodele școlii de economie politică liberală, școală care deși, în urmă, a fost cu multă înverșunare combătută de socialismul științific, în fond era însă o școală pregătitoare pentru materialismul economic marxist. În adevăr, ceea ce constituie caracterul esențial al materialismului economic, sub orice formă ar fi el, nu este explicarea procesului de producere, de repartizare și de consumare a bogățiilor economice, ci postulatul admis înaintea oricărei explicări, că în viața economică rolul hotărâtor îl au legile abstracte economice, și nicidecum omul, cu realitatea lui istorică și morală. Acest postulat îl admit deopotrivă atât economistul din școală liberală cât și socialistul din școală materialismului economic. Prin suprimarea omului, amândoi sunt înlesniți să clasifice știința economiei politice printre științele exacte, așa că unul și altul pot vorbi de legile naturale ale vieții economice, dar în același timp această suprimare a omului constrânge pe amândoi să intre în curentul materialismului. Căci viața, care poate fi explicată în afară de orice contri-

buție istorică sau morală a omului, este o viață pur materială.

Cum știința economiei politice este strâns legată de preocupările diferiților specialiști, sunt ușor de înțeles protestele pe care le-a ridicat în lumea acestora concepția materialismului economic. Această concepție, aplicată în practica vieții de Stat, duce în adevăr la consecințe primejdioase. Ea face din viața economică un fel de monstru, în genul lui Leviatan din Biblie. După ea, producția bogățiilor economice este opera muncitorului anonim și a fabricilor, care nu reprezintă decât forțe mecanice; repartitia și consumația bogățiilor, de asemeni, sunt procese mecanice. Știința economiei politice, ridicată pe baza ei, are o singură recomandare de făcut: producție și iar producție, prin orice mijloace și cu orice sacrificii. Contra unei asemenea științe materialiste, reacționară rând pe rând: literații și filozofii din școala romantismului, istoricii și moralistii, precum și o școală puternică de economiști naționaliști, care afirmară, cu toată energia, valoarea persoanei omenești și rolul hotărâtor al acesteia în toate ramurile vieții economice.

Războiul mondial surprinse reacțiunea acestora în toiul ei. Noi ne găsim astăzi în perioada care o încheie, și probabil o încheie definitiv, prin înfrângerea materialismului economic.

În România, concepțiunile și metodele materialiste au dat o însemnată contribuție la îndrumarea Statului român, mulțumită școlii economiste liberale, care a fost larg reprezentată, nu numai printre bărbații politici care au constituit diferitele noastre guverne, în cursul celei de a doua jumătăți a secolului trecut, dar și printre bărbații de știință care au avut la noi un rol în conducerea învățământului și a opiniei publice. Contribuția aceasta s'a întins prea puțin pe terenul bisericii și al școlii; s'a întins însă enorm de mult pe terenul vieții politice și economice. În biserică și școală, îndrumătorii Statului nostru au avut veșnic pe buze: tradiția strămoșească și promisiuni în viitorul de aur al Românilor; în viața politică și economică însă aceiași îndrumători au aplicat cu cruzime legile naturale ale științei lor materialiste, învățate în școala liberală. În politica Statului nostru n'a existat decât o singură țintă: să se ajungă la maximul de producție! Ce producție? Cui se distribuie beneficiile producției? Cine își are asigurată consumația bunurilor economice? Asemenea întrebări nu se puneau. Românul, cu drepturile și obligațiile lui istorice, cu însușirile și defectele lui, cu destinul lui pe lume, nu exista. A ceea ce exista, pentru Statul Român al secolului trecut, era Românul anonim: în ipostaza de producător, beneficiar, consumator. Statul nostru duceau grijă vigilentă exportului, tehnicii industriale și creditului, dar nu și omului anume care făcea exportul, lucra în fabrică și cerea bani

cu împrumut. Omul acesta a putut fi: cu familie sau nu; bolnav sau sănătos; cu caracter cinstit sau nu; cu conștiinciozitate la muncă, sau nu; prins pentru totdeauna de pământul țării, sau un simplu nomad . . . oricum ar fi fost, el era o simplă unitate numerică și nimic mai mult.

Consecințele aceste politici fără prevedere le simțim astăzi. Maximul de producție, după care am umblat, a dispărut ca o nălucă. Exportul, tehnica industrială și creditul . . . s'au prăbușit, fiindcă sub ele nu era omul care să le dea viață. Am îngrijit de exportul românesc, de industria românească și de creditul românesc, dar am uitat să îngrijim de ființa Românului.

De aceea reacțiunea de astăzi: Românismul.

Opera constructivă a Românismului constă în așezarea ființei Românului în centrul vieții politice și economice a Statului său.

După ce vom recunoaște însă ființa Românului?

Un distins diplomat englez, Sir John Simon, într-o conferință ținută la Paris, în 28 Februarie 1935, asupra «regimului parlamentar în Marea Britanie», voind să arate precis în ce măsură au contribuit, la stabilitatea regimului parlamentar, însușirile poporului englez, dar în același timp nevoind să indisponă publicul francez care îl asculta, s'a mulțumit să istorisească următoarea anecdotă. Un American, venit să viziteze Universitatea din Oxford, după ce a admirat frumoasele pajști de verdeață pe care le posedau Colegiile acestei Universități, a cerut să vadă pe grădinarul Universității, pe care l-a întrebat, prin ce mijloc s'a ajuns la asemeni neîntrecute covoare de iarbă. «Foarte simplu, domnule, răspunde grădinarul. A fost însămânțat mai întâi terenul cu semințe bune; apoi s'a storpit în fiecare zi, după ce s'a tuns cu foarfecele firele mari crescute în mod regulat, timp de trei secole . . . Cum vedeți, un lucru foarte simplu!»

Foarte simplu; numai că a trebuit o muncă punctuală timp de trei secole. Cine poate munci punctual timp de trei secole își face grădina așa cum vrea de frumoasă.

În chipul acesta diplomatul englez și-a definit cât se poate de precis însușirile poporului său, fără a avea nevoie să adauge alte detalii asupra secretului prin care a ajuns Mare Britanie la stabilitatea regimului parlamentar.

Cer cititorilor mei iertare, că eu nu am la îndemână o anecdotă așa de reușită pentru a defini însușirile ființei Românului. Mai supărător chiar pentru mine: eu trebuie să încep prin a face o distincțiune între Român și Român, deoarece în ființa Românului nu se prezintă în chip așa de armonios legătura, între aceea ce este și aceea ce trebuie să fie, — între etnic, aceea ce suntem, și vocație aceea ce ar trebui să fim, — ca în ființa Englezului. Nu de geaba, zice cronicarul: noi, Ro-

mânii, am fost așezați în calea celor răi, la răspântia necazurilor . . . Etnicul nostru n'a pregătit în deajuns vocația noastră.

Etnicul este echilibrul sufletesc și trupesc, pe care un popor îl realizează prin adaptarea sa la mediul geografic. El devine, după o vreme îndelungată, aproape stabil. În caracterele lui regăsim influențele cimei și regiunii pământeste, vecinătățile culturale și dispozițiile rasei, etc., influențe datorite de natură, nu cucerite prin efortarea poporului. Etnicul este acumulare, vocația este creare. Pe baza etnicului, ființa Românului dobândește dreptul de a figura în muzeul etnografic al omenirii. Dreptul de a participa la viața istorică a omenirii îl dă numai conștiința vocației de Român.

Această conștiință a rămas prea mult în urmă. De aceea ea nu trebuie să întârzie. Căci numai pătrunsă de ea, etnicul devine dinamic și moral. Conștiința vocației este focul care purifică ființa poporului de compromisurile etnicului său.

La sfârșitul unei scrieri, publicate cu treizeci de ani înainte, *Cultura română și politicianismul* (editura Socec, 1904), scriam următoarele cuvinte:

«Va veni momentul când cetățeanul român se va întreba: de ce Român, și nu Francez, German sau Englez? În numele cărui interes superior, mi se cer mie, cetățean român, sacrificii și obligații? La realizarea cărui ideal contribuesc eu, cu activitatea mea stoarsă și chinuită de minciunile convenționale ale unui politicianism parazitar?»

RUGĂCIUNE

de C. PĂRLEA

Te-au dus, lisuse 'n vămile de ură
Și'n gânduri negură-au slozmit de zare,
Copii toți au plîns, — doinar, — altare
Cîntînd și 'nrourînd bujori în gură...

Golgotă de azur și lespezi grele
Streinii fără pic de milă'n tină
Ți-au zăbovit blîndețea de lumină
Și-au rînduit șuvoi de patîmi rele...

Te plîng copii la margini de răscruce.
Iar luminări de rouă și de denii
Aduc hotarele doinite în vedenii
Ce-ți cîntă rîstîgnirea depe cruce...

Să vii, cîndva, în satul nostru iar...
Lisuse 'n slăvi de sărbători creștine.
Adu-ne iar în ramuri de lumine
Istoria s'o 'nscrim iconar...

«Și în acel moment raza atotputerniciei divine, rațiunea va tresări în sufletul cetățeanului român. Poporul nostru va avea din nou un gând de sănătate și o voință. Vântul unei puternice reacțiuni de sănătate va goni de pe cerul culturii române nourii cei groși ai pseudoculturii de astăzi.

«Să avem încredere.»

Această încredere nu m'a înșelat. Și după treizeci de ani, îmi este dat tocmai să scriu despre Românism.

Spiritualitatea Românismului se infiripează abia acum. Sigur însă că va fi desăvârșită peste puțini ani, prin contribuția altora mai competenți. La începutul ei, ca la începutul oricărei spiritualități, nu poate fi vorba de sistematizări teoretice și încă și mai puțin de o metodă practică de lucru. Ea este, deocamdată, presimțirea tinerească a unui adevăr, care stă să fie dezvăluit. O presimțire, care adună laolaltă pe cei înrudiți sufletește, în dorința de a-și împărtăși unii altora speranțele și decepțiunile. Spiritualitatea Românismului se rezumă, deocamdată, în câteva convingeri adânci și elementare, la care au ajuns tinerii români care s'au încumetat să răspundă întrebărilor puse de conștiința lor, chinată de problema destinului. «De ce Român, și nu Francez, German sau Englez?» Spiritualitatea Românismului este la primul său catehism.

În fruntea acestui prim catehism, trebuie înscrise, după convingerea noastră, următoarele prime învățături:

GLAS DIN ADÂNC

de V. SPIRIDONICA

**Nu ești tu făptura mea din vis, nu ești
Ca o stea pe drumul nopților din ploii,
Să-mi luminezi calea în vânt, și-ai să rătăcești
Pe creasta unui munte, înger pentru oi.**

**Nu ești decât un val, pe-a vieții treaptă
Și porți cu tine cofa cu durerile mele...
Tu ai visat în gemete că cerul te așteaptă
Iar eu pe căi de fum, te căutam în stele.**

**Și umbra ta peste fântâni mai zboară
Ca o pasăre, cu aripi frânte, peste munți;
Ca un fum al toamnei, când cerul coboară
Pe umeri să-mi duc tristețea, pe lângă punți.**

**Cu pas ușor, ca o adiere, când porți făclie
Voiu trece peste coline, cu ochii în ape...
Nu-i nimeni în jur, în noaptea târzie
Și sufletul meu în jar, ți-i aproape.**

Românismul nu este o promisiune de ospăț general pentru toți Românii, ci este pregătirea tipului de adevărat Român prin disciplină și înălțare morală. Popoarele se deosebesc, unele de altele, cum se deosebesc și animalele, prin natură; dar un tip sufletește propriu de destin au numai popoarele care se ridică la conștiința de sine, după care își fac drum în viața lor practică, munca conștiințioasă și răspunderea morală. Munca de mântuială, fără răspundere, nu diferențează de loc popor de popor. Cărarea fiecărui popor se alege, după ce poporul are în conștiința sa o busolă de orientare.

Românismul nu este o poezie de comandă, având de subiect poporul român. Românismul acesta este o veche racilă a culturii românești. Odinioară, inimi generoase, fii de boieri, adeseori crescuți prin țări străine, fără să aibă legături cu poporul și fără să știe măcar cum să ajute poporul, s'au dus în mijlocul acestuia, s'au înduișat de soarta lui și au început prin scrieri și discursuri să-l compătimizească. A luat astfel naștere un gen de poezie politică închinată poporului. Poezie nobilă, cât timp printre autorii ei se prenumărau bărbații dezinteresați și doritori de bine, alții care au făcut din această poezie un fel de profesiune. S'a organizat astfel așa numita propagandă culturală pentru sate. O farsă, bine ticluită, cum nu se ticluiește la fel o a doua, în toată Europa. În loc ca banii Statului să meargă pentru îmbunătățirea materialului didactic al școlilor rurale, sau pentru încurajarea inițiativelor laudabile, făcute de aceia care locuiesc la sate, banii Statului se mânăncă de propagandiștii culturali, care nu se mișcă din oraș. Noi n'avem încă abecedare, întocmite după preceptele pedagogice pentru fiecare regiune a țării, dar avem în schimb tipărite, din banii publici, tot felul de fleacuri. În mintea acelor care întrețin această propagandă stă adânc înrădăcinat fetișismul cărții. Căci, din nenorocire, cartea este pentru unii fetiș, nu instrument de muncă. Mulți Români, bine intenționați, cred că este destul să împrăștii cărți pentru a avea cultură. Ce ușor! Stai la oraș, iar cartea lucrează pentru tine la sat. Ea transformă obiceiurile rele; gonește alcoolismul și deprinderile muncii de mântuială, dă sătenilor sănătate la minte și la trup.

Românismul adevărat nu este naiv. El condamnă din principiu propaganda culturală, așa cum se face până acum, ca pe un abuz. După el, ridicarea satelor nu poate veni decât din inițiativa acelor care locuiesc stabil la sat. Între primele lui învățături stă dreptul satelor la autonomia lor culturală. Orașul își are condițiunile lui de viață, satul pe ale lui. Cine a poruncit oare că satul trebuie să imite cultura orașelor? Fiindcă satele vor ajunge odată și odată orașe? Aceasta o pot crede burghezii din orașe, dar niciodată țărani. În orice caz, în România, unde orașele au ajuns abia să fie ceva mai mari ca satele, și nicidecum orașe ade-

vărate, superioritatea culturii de oraș rămâne să fie confirmată de vreme. Superioritatea culturii din orașele germane, engleze sau franceze nu prejudecă întru nimic asupra rezultatului final. Popoarele urmează diferite linii de progres. Unele progresează într'un fel și altele în altfel. Noi Românii, cât timp n'am ajuns să avem orașe, de ce am anticipa cu distrugerea culturii satelor?

Românismul nu este nici xenofobism, cum s'a afirmat de unii, nici ortodoxism, cum s'a afirmat de alții, ci este un naționalism, mai adâncit sau mai integralizat în cerințele vremii. Este naționalismul ieșit din condițiile istorice ale Europei, diferențiat după natura fiecărui popor.

Xenofobismul este, sau un semn de primitivitate, sau un semn de degenare a naționalismului. În timpul primitivității, orice popor poate fi excitat la ură contra străinilor. Este destul ca cineva să scorească vre-o primejdie pe seama străinilor, pentru ca ura lor să fie pornită. În timpul nostru, xenofobismul este o armă politică întrebuintată de acei care fac demagogie naționalistă. Pentru aceștia naționalismul nu este o încordare pentru cucerirea unui ideal, ci este o numărătoare de apetituri în vederea împărțirii unei prăzi. Cum Românismul nostru adâncește naționalismul, sporește și încordarea pentru cucerirea idealului, prin urmare el n'are nici o legătură cu demagogia xenofobismului.

Mai greu este de clarificat legătura dintre Românism și ortodoxism. Clarificarea este bine totuși să se facă, și cât mai repede, deoarece persistarea confuziei între Românism și ortodoxism este spre paguba și a unuia și a altuia.

Biserica ortodoxă română are față de mișcările naționaliste europene o situație aparte. Pe când celelalte biserici creștine au afirmat, că pentru ele, și prin urmare pentru ordinea lui Dumnezeu, în primul rând vine spiritualitatea universală a creștinismului și, consecvent cu aceste afirmări, au stăruit și în fapt ca spiritualitatea creștină să treacă înaintea oricărei alte spiritualități izvorite de realitatea istorică a popoarelor, fie acestea cât de ridicate în ideal, biserica ortodoxă română s'a mărginit la mai puțin. Pe planul dogmatic a afirmat și ea primatul spiritualității creștine, asupra tuturor celorlalte spiritualități lumești, dar pe planul realizărilor politice ea s'a lăsat să fie dominată de interesele Statului. Marele ei titlu de glorie a fost totdeauna că a servit la întregirea naționalității române. Situația ei a fost, nu deasupra Statului român, ci în lăuntru Statului român. La aceasta au contribuit două fapte mai importante. Întâi, organizația puțin solidă a bisericii ortodoxe, în genere, în urma căderii Constantinopolului, cucerit de Musulmani în anul 1453, și al doilea, existența bisericii ortodoxe din Ardeal, care a stat într'o dependență strânsă de Voievozii țării românești de dincoace de Car-

pați. Amândouă aceste fapte au și făcut ca, în cele din urmă, în conștiința poporului român spiritualitatea bisericii ortodoxe să se confunde cu spiritualitatea bisericii ortodoxe române.

Considerațiunile acestea, ar putea fi luate, în primul moment, drept motive puternice pentru o strânsă legătură între Românism și Ortodoxism. Dacă naționalismul nostru din trecut s'a ridicat pe baza ortodoxismului, de ce n'am continua și în viitor să ridicăm noul naționalism, Românismul, tot pe ortodoxism?

Ce ne face să ne despărțim? Un singur motiv, dar acela mai puternic decât toate considerațiile arătate până aci. Românismul și ortodoxismul nu pot fi contopite fără să se păgubească reciproc, fiindcă natura spiritualității unuia este cu totul diferită de a celuilalt. Ortodoxismul nu poate merge mai departe în serviciul unei spiritualități naționaliste, fără a-și pierde caracterul de spiritualitate religioasă creștină; iar Românismul nu poate merge mai departe pe baza ortodoxismului decât cu prețul abdicării sale dela rolul de promotor al progresului în ordinea economică și politică a României. Fuziunea lor, cum o pretind unii, nu poate fi pe viitor, decât dacă unul sau altul își trădează chemarea.

În adevăr, Ortodoxismul, ca spiritualitate creștină, trebuie să rămână în veci deasupra intereselor pământești. Fondul său este o revelație. Revelație unică. Ortodoxismul se poate desluși prin examinarea tradițiilor, dar nu moderniza în timpul timpului. Chemarea ortodoxismului este să țină, în vecii veacilor, învățăturile lui Christos în forma lor nealterată. Românismul, dimpotrivă, este spiritualitatea care ne dă mijlocul de a merge cu vremea, de a ne moderniza. El este focul care purifică etnicul nostru pentru a-l pune pe acesta în măsură să creeze opere originale. Ortodoxismul este tradiție, Românismul este creație. A face din Românism un gest al Dumnezeirii, pentru izbânda spiritualității creștine ortodoxe este o deșertăciune . . . A face din spiritualitatea creștină ortodoxă un instrument în serviciul Românismului este o apostazie.

Românismul, în sfârșit, nu este o spiritualitate ne înțelesul bătrânilor, ci numai pe înțelesul tinerilor. El țintește la instituirea unei vieți morale severe, prea severe pentru acei deprinși cu viața morală a etnicului nostru. Românismul nu împarte promisiuni pentru a stimula egoismul, ci împarte ordine pentru a fi executate cu sacrificiul persoanei. Catehismul Românismului poate fi aplicat numai de acei care au fruntea curată și mâinile nepătate. Lăudăroșii în vorbe, nevolnici însă la fapte, n'au ce căuta sub drapelul lui.

(Revista Fundațiilor Regale.)

Taina fruntaşului Seneşan Vasile

de LUCIAN BRETAN

Cine a fost el? Un fruntaş oarecare dintr'un regiment de infanterie la care făcuserăm şi eu concentrarea în toamna anului 1939.

Pot să vă dau însă date şi mai apropiate despre acest moţ de pe valea Mureşului-Fruntaşul (Seneşan Vasile era şeful unei echipe telefonice la batalioniul al cărui Adjutant eram. Era deci sub mâna mea, îi fusese comandantului lui cel mai direct. Am fost prin urmare în măsura să-l cunosc cât mai în de aproape posibil. Om modest, dar foarte priceput şi un cât se poate de bun şef de echipă de telefonişti. Nu vreau să zic că fusese tocmai şi cel mai bun dintre toţi pentru a nu-i jigni pe ceilalţi tot atât de dragi mie.

Totuşi, par'că simţeam că dintre ei acesta exercită mai multă atracţie asupra mea, şi nu mi puteam da seama: Pentru ce?

Imi frământam ades mintea: De ce oare? Săvârşit-a el vreo faptă excepţională sau una chiar erică, pentru a se releva în faţa mea, în inima mea şi în sufletul meu mai mult decât ceilalţi, deopotrivă de harnici, muncitori şi ascultători? Nici decât! Căci şi ceilalţi îşi făceau tot aşa de bine datoria ca şi fruntaşul Seneşan Vasile.

Totuşi, omuleţul acesta, nu mai înalt ca 160 cm. şi nu mai bătrân ca 30 de ani, exercită, din primul moment, o deosebită atracţie asupra mea. Repet, nu-mi puteam de seama, care poate fi motivul deosebitei mele simpatii faţă de dânsul. Priceperea sau modestia, promptitudinea întru executarea ordinelor şi executarea lor întotdeauna corectă fără greşeli, atitudinea sa de o permanentă bunăcuviinţă faţă de toţi, nu numai „în sus“, dar şi faţă de cei deopotrivă cu el sau simpli soldaţi.

Abia mai târziu m'am demirrit, când în cursul peregrinărilor noastre, la un moment dat, ajunseseam cu cantonamentul taman la Mărăşeşti. Aci, abia staţionaţi, fruntaşul Seneşan Vasile se prezintă la mine şi începu să stăruie: — „**Domnule Sublocotenent, Vă rugăm să ne duceţi pe noi, Grupul de Comandă, ca să vedem Mausoleul Eroilor dela Mărăşeşti**“.

Aveam noi pus în programul de educaţie naţional-patriotică şi acest lucru, dar nu se putea şti precis momentul executării lui. Decamdată eram ocupaţi cu totul de alte

treburi. Totuşi, ca să scap de insistenţele repetate ale fruntaşului Seneşan Vasile, care reuşise să şi-i uniască în această dorinţă a sa pe toţi ostaşii mei din Grupul de Comandă, mă hotărîi să săvârşesc o faptă curajoasă — zicemu-i de indisciplină — care putea să-mi atragă o mică pedeapsă.

Intr'o zi, când tocmai executam programul de instrucţie lângă gara Mărăşeşti pe locul unde fusese cândva Fabrica de Parchete, şi când scăpai niţel de sub privegherea „mai marilor“ mei, îmi luai întreg Grupul de Comandă şi o ştersei peste liniile ferate şi peste holde, sub un pretext oarecare al exerciţiilor şi al instrucţiei — dacă m'ar fi întrebat cineva — şi dădui fuga cu ei la Mausoleu. Drept spunând, mă ardea şi pe mine curiozitatea să văd Mausoleul, ca nu cumva să ne ridice într'o noapte sau bună zi fără a avea prilejul de a-l vedea. Cum să mă justific eu acasă, la ai mei că am fost la Mărăşeşti şi nici Mausoleul nu l-am văzut.

Sosiţi acolo, intrăm cu o adâncă pietate ca într'un lăcaş sfânt unde odihnesc morţi şi încă „Eroi ai Neamului“.

Fruntaşul Seneşan Vasile însă se repede la custode, îl întreabă ceva, apoi dă buzna la o măsuţă pe care stăteau aşezate două cărţi mari: Un **album** cu iscăliturile vizitatorilor începând cu cea a marelui Rege Ferdinand şi un catalog a celor căzuţi la Mărăşeşti sau pe alte câmpuri de luptă şi înmormântaţi în Mausoleu.

Fruntaşul Seneşan Vasile — îl privesc din curiozitate — cu faţa palidă de o vizibilă şi foarte puternică emoţie, cu degetele tremurânde răsfoieşte la iuţea **catalogul** morţilor şi dintr'odată exclamă cu glas tremurând:

— „**L-am găsit, domnule Sublocotenent, l-am găsit! Veniţi şi vedeţi şi Dumnevoastră!**“

— „**Ce-ai găsit Seneşene?**“ — îl întrebai eu.

— „**Pe tata! L-am găsit scris aci!**“

Atunci mă uit la el buimac şi nu pricepeam ce vrea să spună. Cum să-l găsească moţul de pe valea Mureşului, din Ardeal, pe tatăl său, în catalogul morţilor dela Mausoleul din Mărăşeşti? Ce vrea într'adevăr să-mi spună omul acesta, care pentru prima dată începu să mă decepţioneze?

Fruntaşul Seneşan Vasile văzu şi el ime-

diat nedumerirea mea și aceeași emotivitate de care era stăpânit mai înainte, cu acelaș glas tremurător și cu o legitimă mândrie — însă cu aceeaș modestie stăpânită ce-l caracteriza — îmi explică:

— „Tata a venit din Ardeal în Regat ca să lupte în Armata Română pentru desrobirea noastră. Eu tot am auzit încă de mic copii spunându-mi-se că a căzut la Mărășești. Nu am spus-o însă nimănui ca să nu zică lumea că sunt un lăudăros și un mincinos. Acuma însă am dovada. E aici în catalog și trebuie să fie scris numele său undeva și pe perețele criptei, cu aceleași litere de aur ca și a celorlalți.“

O emoție de nedeseris mă cuprinsese și pe mine. Amuții și nu știam ce să fac. Deodată aceeași mândrie superbă ce îl stăpânea și pe fruntașul Seneșan Vasile, se infiripă și în sufletul meu. Mândrie pe care ni o transplantă mortul, bătrânul Seneșanu, cel care a venit din Ardeal să moară tiner pentru Neamul său, la Mărășești. Ne stăpânise odată cu recunoștința noastră pentru dânsul și pentru toți, și mândria Ardeleanului, care venise ca să lupte cot la cot cu frații din toate celelalte provincii românești, pentru desrobirea celor subjugate.

Fruntașul Seneșan Vasile se uită încă multă vreme, prelung, la filele catalogului. Cetește a nu știu câta oară numele drag al tatălui său, **eroul**. Pe față nici un semn de întristare. Fața mai mult în radiază de fericire și de caracteristica-i mândrie plină de modestie. Doar tatăl său murise „Pro Patria“ și încă la „Mărășești“, deci nu e nici un motiv de doliu.

Intr-o clipă am înțeles de ce fruntașul Seneșan Vasile stăruie atât de mult și încontinuu să vizităm Mausoleul Eroilor dela Mărășești. Am înțeles și discreția lui în care își învăluise, înainte vreme această mare „taină“ a lui, ca să nu fie luat drept un mincinos sau lăudăros. Dar nici după aceasta întâmplare el n'a mai pomenit, n'a mai trâmbițat la nimeni nimic.

Nici măcar atâta slăbiciune omenească nu și-a permis, deși avea dovada deplin făcută. Pentru acest gest l-am apreciat și mai mult.

Atunci, în acel moment, am înțeles și eu mobilul acelei simpatii tăcute ce m'a legat din primul moment de acest ostaș.

Sufletul tatălui său mort, ca un adevărat erou, pe câmpiile dela Mărășești, acest suflet înălțat la ceruri, făcuse legătura, în taină, între ale noastre.

Poetului Ion Gârleanu

Romanța primului navigator

de ION CHEREJI

Era, când nu erau încă corăbii,
Să-și profileze'n zare albele catarguri
Și ruginitele lor prore...

Și nici matrozi,

Nici cântece sonore

Cari să le-aprindă'n piepturi ale dorurilor
vrăbii,

În sboruri mari spre larguri,
După fantome de sirene...

Și nu erau nici porturi

În cari să între frânt, alene,

În fâlfâiri de pasăre rănită,

Vreun vas... cu prora obosită

De-atâta goană după aur,

Fildeș

Și mărgean, —

Așa cum ancorează'n fiecare an

În rada portului vieții,

Ascuns în vreun ungher al dimineții

Plăpândul vas — cu-aceeași albi matrozi,

Cu ochii arși de tainice amurguri,

Presărate'n zâmbete șglobii pe mare

De-a nimfelor albastră arătare...

Era, când nu erau încă corăbii

Să-și profileze fantomatice contururi de
zăpadă,

Când cel dintâi navigator din lume,

Mănat pe-al necuprinsului noianuri

De vraja-aceleorași bizare idealuri

Care ne poartă

Înspre porțile 'nflorite ale zării, —

Porni,

Cu arca 'nvăluită în mântia 'nserării,

Să răscolească 'n taină părții noi de vis,

— Tărâmul zâmbetului cu zambile coapte,

Unde se joacă'n orice noapte

De amară insomnie, — heruvi, fugiți din
paradis...

CULTURĂ ȘI IMITATIE

de ION ȘIUGARIU

În rezervele și neîncrederile mele mai există totuși o fereștrică luminată de soare. Ar fi prea cruntă izolarea în tăcerea și singurătatea care mă împrejmuie, fără această ultimă și nobilă amăgire numită **cultură**. Dacă mai încerc, inutil, să o apăr, dacă mai dau cu disperare din mâini, deși sunt sigur că mă vor înghiți și pe mine valurile, asta o fac numai pentru mine, pentru că mai am nevoie de-o iluzie.

Aud mereu vorbindu-se de rolul imitației în cultura noastră, de lipsa noastră de originalitate, de importul unor forme fără fond într-o cultură absolut necorespunzătoare. Venerabilul Maiorescu nici un bănuia că în bine intenționatele sale proteste se ascunde atâta neadevăr și că formulele lansate de condeii său (și cine mai mult decât el a fost omul formulilor?) vor avea consecințe atât de dezastruoase. Importul cultural care se efectua sub ochii și controlul lui sever, imitația formulilor de spiritualitate franceză, toate acele curente și idei luate de-a dreptul dela viața culturală a Parisului, erau într'adevăr dăunătoare unei culturi începătoare cum era a noastră. Dar oare se putea vorbi într'adevăr **numai** de o imitație? Și dacă se putea vorbi atunci **numai** de o imitație, ceea ce e destul de discutabil, este acesta un motiv suficient pentru o seamă din contemporani, nu prea puțini și nu tocmai egali lui Maiorescu, să permanentizeze această deficientă?

O fi fost în pașoptismul nostru romantic oarecari influențe franceze. E absolut just că **Meditațiile** lui Lamartine erau foarte mult gustate de societatea din timpul lui Ion Heliade Rădulescu. Victor Hugo era la modă și traducerea ce se făceau din operele sale erau cautate. Dar oare asta se întâmpla **numai** la noi? Și dacă se întâmpla la noi, și dacă scriitorii noștri de atunci, puțini și săracii noștri scriitori de atunci, scriau în genul și atmosfera lui Lamartine și Victor Hugo, era acest lucru o **imitație**? Să ne gândim mai serios la această întrebare.

Anul 1848 a adus în toate țările Europei un spirit de mari prefaceri pe toate țărmurile. Triumful definitiv al romantismului, literar, politic, social. Era prin urmare o atmosferă general europeană pe care Principatele noastre n'au făcut altceva decât să o adopte. Era fatal să se întâmple astfel și asta nu numai pentru noi ci pentru toată lumea. Și dacă e atât de discutabilă noțiunea de imitație în epoca cea mai vădit supusă

culturii și spiritualității franceze, cu atât mai mult ea este discutabilă în epocile posterioare, mai personale și mai bogate în valori autohtone.

S'ar putea aduce totuși o obiecțiune acestor păreri. Anume că toate aceste forme de cultură au apărut la noi **după** ce ele au apărut în țările apasene și mai ales după ce ele au apărut în Franța, ceea ce este o dovadă serioasă că au sunt altceva decât o imitație. Este oare adâncită această obiecțiune? Nu. Faptul că ele au apărut la noi **după** ce au fost înregistrate în Franța și aiurea, arată numai că aceste țări, cu o tradiție culturală mai bogată, cu o spiritualitate mai proprie și mai definitivă, au avut antene mai fine, posibilități mai evoluate, să recepteze mai ușor semnele și realitățile unui moment cultural general, caracteristic acelui timp. Este un sincronism despre care s'a vorbit foarte puțin, dar care singur poate explica favorabil și demn o stare de lucruri, excluzând noțiunea de imitație. Și cultura noastră, eroică și tânără, are dreptul la această apărare.

E necesar să avem mai multă încredere și mai multă considerație față de noi însine, de valorile și lucrurile noastre bune. Nu boicotând și disprețuind tot ceea ce este românesc, nu explicând răutăcios și pornit anumite coincidențe de ordin general, ne vom face datoria față de această cultură românească bogată sau săracă, din care trăim. Avem destule forțe în interioritatea și spiritul nostru, istoria noastră ne dă dreptul să fim mândri de realitățile și averile noastre sufletești. De ce atunci să le nesocotim agățându-ne cu disperare de niște explicații pripite și necugetate care nu ne onorează de loc. Cultura românească ar fi serios nedreptățită.

Și apoi, să ne mai gândim că suntem tineri, cel mai tânăr popor latin, plin de vitalitate, de posibilități. De ce n'ar fi al nostru viitorul? Să alungăm aceste teorii nefolositoare și nedrepte. Altfel vom ajunge nu peste mult să ne negăm și pe noi însine și să spunem că Eminescu, cel mai mare scriitor romantic al nostru, nu este decât o umbră, o **imitație** a lui Alfred de Vigny, pentru că în poezia **Luceafărul** este exploatarea o temă asemănătoare cu cea din **Moise**. Nu e așa că e ridicol? Și totuși nu e mai puțin ridicol decât a susține că simbolismul nostru n'ar fi existat dacă Jean Moréas ar fi uitat să se nască și că **Ion Barbu** ar fi rămas profesor de matematici dacă n'ar fi știut franțuzește pentru a-l citi pe Paul Valéry. Să fim mai indulgenți cu lucrurile noastre bune.

Viță de domn

de MIHAIL LUNGIANU

În orașul cu nume ce vorbește de o pitire, răsărit în timpul vânjolirilor, în pădurea din spatele cetății vestite de dărză aparare „Aldoda“, azi Albota, trece des, în zi de târg mai ales, pe străzi, un năgăbui sdrențăroș rău și gălăgios foc. Nu cere de pomană nimănu, dar primește ce-i se dă cu nepăsare și cu dispreț chiar, întinzând anevoe mâna și mulțumind doar c'un deget, dus la căciula petecită.

Trăeste din mila lumii, dar e viță de domn. N'are nevastă, n'are copii, n'are frați, n'are casă. O duce tot pe uși străine. L-au amăgit unii și alții și a vândut ce a avut, în câmp, în sat, în munți. I-a rămas doar viața 'n trup și fala strămoșească 'n suflet.

A știut odată carte multă. A fost păcălab în sat. A purtat pană de găscă după ureche și călimară cu cerneală la brâu. A 'mplinit rosturi obștești și a 'ncondeat cu mâna lui atâtea zapise. Și câte n'a lămurit el din cele aflate pe funduri de lacre? Știe unele pe de rost. Mai târziu a fost jurat și logofăt. Vorbește de cei doi moși ai satului, de Lal și Căiță, ca și când ar fi trăit de curând și ar fi fost cunoscuți de el. Iși găsește obârșia în cel d'întâi, get-beget moșnean mălurean, pe când celalt a fost clăcaș înzestrat. Și, mergând pe dâra strămoșilor lui, se oprește la Radu Negru. Când îl cinstești c'un tutun, or c'un leu-doi și nu ești grăbit, el simte deosebită plăcere să stea de taină, să-ți facă spița neamului, dovedindu-și spusele.

Dar nu numai atâta. Dacă e cu voe bună 'n suflet și are mâncărime pe limbă, merge și mai departe. Pomeneste de un Basarab din țara Oltului, născut după unii dintr'o zână și dintr'un făt frumos, iar după el, scoborît cu vârzobul din cer, strămoș al lui Radu Negru și al lui.

Ți se uită drept în ochi, când îți spune asta, ca să citească'n ei cutremurul mărturisirilor lui, clipește rar din gene, că din cap cu mândrie multă

Poșidicurile îl mai iau la vale, ștregării de pe la meserii și dela prăvălii îl mai sburătorește, oamenii mari îl miluese din obicei-nuință, puțini de tot doar, mai înțelegători ai sufletului omenesc, îl prețuesc cum se cade unui scoborîtor de voevod.

Când stă să-ți povestească câte ceva din

traiful lui nu mai isprăvește. Inșiră un pomelnic întreg de ispravnici, de pomoșnici, de „dipotăți“ ai satului. A stat cu ei la cot și la masă. La toți li-a fost sftenic și tovarăș bun. Și ei l-au prețuit, l-au cinstit. Timpurile au trecut însă peste el. A rămas colgiu la primărie. Ș'atunci se purta însă țațoș cu zapcii, cu doctorii și cu toți mai marii, cari treceau grăbiți pe meleagurile acelea.

Numai un sub prefect i-a venit de hac:

— M'a 'mbrăcat cu manta, cu chipiu, mi-a dat tesac la brâu. Zicea că-s sergent rural. Păzeam împreună cu alții, cu rândul, când ziua, când noaptea. Odată am fost așezat la pod, peste Vâlsan. Era molimă'n sat și mi se dase poruncă să nu intre și să nu iasă nimeni. S'a 'ntâmplat să vie el, capul lui, sub prefectul cu trăsura. Am oprit-o. El s'a ridicat în sus:

FRANTURI DE GÂND

de ION MARIA ȘEREȘ

**Mi-e sufletul ca multora-răscruce
Trăiesc tumult de sgomot și singurătată
Cu visele ce sboară 'n lumi curate
Și patimi ce pe alte căi vor să apuce**

**Mă mir și eu și nici nu știu de ce
Sunt două lumi în mine-adevărate
Scăldată una'n rău și alta'n bunătată
Și am numai la una crez și cruce.**

**Făptura mea-i o veșnicie dedublată
Ca inima credulă și ușoară la o fată
Dar toată e averea aceeași nemărginiri**

**Intreaga mea ființă e par'că o dilemă
Căci ea aparține unei singuri firi,
Și rămâne o nerezolvată, veșnică problemă.**

- Ce, mă?
 — Nu e voel!
 — Ce, nu vezi, că sunt eu?
 — Nu știu, nu cunosc. Indărăt!

C'o fi, c'o păți, s'a 'nfuriat. Eu pace să-l las să treacă. Dacă văzut și-a văzut, s'a dat jos, a mers la primărie, a chemat pe jandarm, m'a schimbat cu altul. A doua zi m'a dat afară. Am rămas vătășel. Dar și'n slujba asta mi-a mers rău. Venea el, zapciul noaptea, când mi-era somnul mai dulce, intra 'n primărie, lua pecetea, câte un registru și a doua zi chiu și vai. Când se dovedea lipsă, cădea pacostea pe mine. Să mă'nlătore și mai multe nu.

— Nu ești bun nici de păzit porcii, mă! mi-a zis el într'o zi.

Dar eu n'am de lucru?

— E, hei! Ce mai vorbă de clacă? Doar cu porci m'am pomenit la casă! îi răspunsei eu.

— Așa? Uite, am să cerc și asta. Să vii la mine! Dacă te dau cei dela primărie afa-

ră, ce-ai să te faci? Da' să-ți între mințile'n cap: la porci să lași lenea, să nu te 'ncrosniți cu somn.

Eu ce era să zic? Haide, să 'ncerc și p'asta. Și iacătă-mă, din pârălab porcar. Prin multe 'ncercări, mai sunt rânduiți unii oameni să treacă, Doamne mare?!... M'a pus să-i păzesc goșdeii, în pădurea statului. Făcuse o turmă din ai lui, cu ai silvicultorului și cu ai judecătorului. Trebuea s'alerg toată ziua după ei, că fugeau jepii, nu stau locului o clipă. Intr'o zi m'a 'nfuriat rău o scroafă și am dat cu pâleata după ea. Am schilodit-o d'un picior. He, și s'a nemerit să fie a surtucarului, care dijmnea dreptatea și care da amenzi mari pentru o sudalmă, pentru o palmă. Atâta avea și ținea foc la ea. Aflând întâmplarea și venind s'o vază, în ciudat, mi-a luat ciomagul din mână și mi l-a așternut pe spate. A dat cu sete, cu putere. Și eu, scrâșnind din dinți, am pus mâna p'on bolovan. De nu erau oameni prin prejur, să sară la timp la mine, să mă oprească, pocneam pe năvârlios în frunte. Eu nu știu multe și nu mă tem decât de Dumnezeu. Ce, dacă e judecător? Fie acolo la el. Cine știe ce măsgoare de neam 'o fi, c'are un nume ciudat neromânesc. Dar tot nu m'am lăsat biruit și umilit. Am svârlit pietrouiu cât colo, am înjurat odată bine și am plecat bombănind!

Dintr'asta a părăsit slujba dela primărie și s'a apucat să bată drumurile. Merge rar și apăsător, se oprește ici-colo, se amestecă 'n târgueli și-si spune totod'auna părerea, fără să fie 'ntrebat, or ascultat.

Vorbea mereu de pățania cu **janghina**, izbea cu pumnul în piept și scrâșnea:

— Auzi, tu, să mă lovească pe mine, viță de domn, un vântură țară, un nimenea?

D'atunci a 'nceput să umble tot ras, cu mustața rășucită, cântând par'că, fierbând de răsbunare.

Și atâta i-a pândit urmele, până ce i-a căzut odată 'n cursă. Venise 'n sat după voturi.

— A, ha! Bine că te am în mână! își zicea el, frecându-și podul palmelor.

Și-a luat ciomagul și s'a așezat în poarta unde era găzduit sforarul. A stat nepristan acolo o zi 'ntreagă și a doua zi până hăt târziu. N'a putut să scape vegherii și furiei lui, parpaletelor, decât îmbrăcat într'o sarică de mocan, cu căciulă mare în cap, cu opinci în picioare. A trecut cu alții grăbit pe lângă

BCU Cluj / Central

Madrigal pentru o noapte târzie de bal

de ELEFTERIE BEOCA

Un dans din alte vremuri,
 Ai încercat cu pași mărunți ca să-l imiți!
 Poemul așteptării ca în albastre trenuri
 Îți risipea imagini pe rochia de bal.

Simțeau o tresărire nouă, de amintiri fugare,
 În dansul de culori ce evoca tristețe;
 Se aprindeau făclii pe oboșite fețe
 Și valsul demodat eră o nebunie.

Intr'un târziu de noapte când te gândeai la
 viață,

Iar fastul de lumină agoniza în geamuri
 Te pregăteai din nou la dansul matinal
 Dansând cadrilul vieții în zori de dimineață...

el, pe când îl ținea unul de taină, înșiruindu-i verzi și uscate, că lifta tremura de frică și nu 'ndrăsnește să iasă din casă.

Ce ciudă i-a fost când a aflat că --a scăpat din gheare.

S'a pus să ispitească ici și colo și care nu i-a fost mulțumirea, când i s'a spus lămurit, că grozavul, care l-a atins cu bâta, nu e om cinstit, că'n tinerețile lui a furat un lanț de ceas, că jecmânește pe căreiumari și le face procese, când îi cer ce e al lor, că eă-i judece tot el. Ceva mai mult, că e un venetic, că nu-i măcar viță de român, necum de domn, ca el, ci strein de neamul acesta, strein de obiceiurile și de credințele noastre, ba strein și de legea creștinească, că nu e măcar împământent, cum a apucat să facă pujdina de lifte, care suge vlaga țării, cum sug ploșnițele sângele din om.

— Hei, s'au necăjit ei pe mine atâția ispravnicii și pomosnici, s'a otărit și subprefectul, da' nici unu' n'a 'ndrăsnit să m'atingă. Știau cu cine au d'aface, că nu e de glumă cu mine, or poate nu-i lăsa firea lor bună de Români, să-si răză d'un frate bun d'al lor, măcar că le stam la poruncă că li-eram slugă chiar. Lifta însă s'a 'ntins. Ei îi e 'ngăduit or ce în țar' asta. Ha, da' cu mine i s'a 'nfundat!"

Și a purtat noutatea 'n tot locul, a ros-țit-o 'n răs și'n batjocură pe la safe și a lă-țit-o și'n oraș, iar când, într'o bună zi, a auzit vorbindu-se că dușmanul lui a ajuns om mare, sfetnic al lui Vodă, scuipa și râdea:

— Auzi, auzi tu ticăloșeni?! Un pălicar, da' ce zic pălicar, un fecior de samsar, un jidan sadea să s'apropie de domnul țării! Ca mâne aflăm, că i-a făcut si Lui vr'un năsă-rânb! Că a sângelui păcătos asta e: să feș-telească tot ce avem mai sfânt.

Și care nu i-a fost mulțumirea, când a dovedit, ca'ntr'o burzuluire acolo sus, între domnii dela cârmă, cel care a tras sforile mai mult și a 'neureat lucrurile, a fost el, singhineaua, care singur, în viața-i de om liber, mândru de trecutul lui, știind bine, ce smagă poartă 'n mădulări, l-a ciomăgit și l-a batjoscorît, ca p'un porcar de rând, pe el moșnean din moși-strămoși, viță de domn, și încă ce domn, urmaș al fericitului muritor, ieșit d'a dreptul din os domnesc, or mă-car din ceata îngerilor și a aleșilor lui.

SPERARE

de V. NIȘTE

...Așa îmi spuse Domnul: „Ridică-te 'n spre mine!

**Avânt, înalță Slavei, de ode preacurate!
Atunci pe drum de raiu cu zărilor 'nstelate
Atot puternicia mea te va 'mbrăca pe tine.“**

„Bea, îmi spuse Domnul, a sângelui licoare!...
Bine și odihnă vei avea și mângâiere.
Blând beui odată pe cruce-amara-l fiere...
Bea-l în remușcare, când sufletul te doare...“

Bate ne 'ncetat la porțile 'ncuiate.
Barele s'or frânge și 'n larg se vor deschide
Bucurii ne-ajunse, din cerul ce suride
Blânde stele, soare. Toate-ți vor fi date!“

„Binecuvintează 'n strune și cu graiul
Bogata îndurare ce-ți arăt doar eu
Blând și umilit, sărac, iubindu-mă mereu.
Bea al tainei crez și dobândi-vei raiul.“

— «Cum să scap, Stăpâne, când sânger în păcat?

**Cărări întunecate de duhul răsvăritiei,
Cântece vrăjite din hartfa ispitirei,
Caut să m'adape plăceri de neuitat!**

**Câte-odată însă, eu de regrete sânger.
Capul meu semeț se pleacă spre pământ.
Cainul din mine, de groaza neagră 'nfrânt,
Caută odihnă spre al muștrării inger...**

**Copleșit de lacrimi dibuesc cucernic,
Căpătâi de reazim râvnind să te găsesc
Cișmea curată păcii, unde înfloresc.
Citani de aloe pe sufletu-mi nimernic!...»**

INCREȘTĂRI

cum un secol:

„Dacia Literară“

de Gh. Bulgăr

Integrarea în ansamblul mișcării culturale și literare, presupune o orientare oarecare, cât și o înțelegere deplină a fenomenelor, care însoțesc pașii evoluției și ai progresului cultural. Acest progres ca să ajungă în forma actuală, a străbătut etape, a urcat treptele spre ridicare, înregistrând ascensiunea cu însemnate contribuții la promovarea civilizației, de care ne bucurăm azi.

Factorul literatură, desigur e un element important în complexitatea valorilor cultivate de înțelegerea și străduința celor ce-și oferă energiile pentru binele comun, adus de acest progres cultural. Indrumarea literaturii spre fâgașurile adevărate, din care rodnice rezultate pot să se arate, e în același timp o determinare a sensului evoluției culturale însăși. Iată de ce „Dacia Literară“ își resfrânge importanța apariției sale, peste un veac de felurite înregistrări de mișcare literară și culturală. Dacă istoricul literar — și orice cercetător dornic să fie bine orientat în vastul câmp al preocupărilor literare — va înțelege să acorde un capitol mișcării determinate de „Dacia literară“, nouă ne revine obligația de a ne opri puțin, după chiar un secol dela apariția ei, înțelegând să încreștăm ca la zile de pioasă aducere aminte, sensul unor frământări ale vremurilor demult apuse, spre care ne întorcem acum privirea, ca mai ușor să poată străbate gândul în lumea înaintașilor animați de înalte idealuri, plănuiind la reforme și lucrând la noi tipare de creație literară, de care tumultul neliniștilor de azi ține cont poate numai întrucât reprezintă un fenomen sau poate un capitol de studiu al istoriei literare.

Adăugăm, ca un act de dreptate, ce se cuvine celor ce și-au pus înalta valoare a spiritului și creierului lor în slujba îndrumării acestei reviste, că fără străduința lor pusă în slujba orientării spre orizonturi luminoase, literatura noastră nu ar fi putut progresa cu acei pași, care se legau de ritmul evoluției occidentale, iar fazele principale ale progresului cultural nu s'ar fi succedat cu acea uimitoare potrivire cerințelor de ordin național, cultural ori chiar social. Căci ne amintim când ideea națională plana în atmosfera încărcată dela 1848, literatura cu o admirabilă contribuție venea să ridice cultul tradiției, al istoriei, pregătind

astfel teren prielnic acțiunii de reforme sociale impuse prin mișcări de masse, care caracterizează anul 1848 al vechei Europe.

Noua orientare, spre cultul tradiției și spre cunoașterea producțiilor, care reflectă spiritualitatea poporului, nu putea decât să fie în armonie cu năzuințele entuziasmului tineresc, în căutare de soluții satisfăcătoare idealurilor de atunci. Și literatura îndrumată atunci spre noi izvoare de inspirație părăsind muanța cosmopolită, neadevărată spiritului românesc, a traducerilor din limbi străine, și-a asigurat meritul de a da producții originale, care au fost prețioase baze de orientare pentru literații de mai târziu și care au rezistat chiar și după ce Maiorescu și-a formulat principiile criticii sale estetice. Ba, mai mult, într'un anumit sens „Junimea“ a propagat mai departe, unele idei fixate de curentul „Daciei literare“.

Apariția „Daciei literare“, la începutul anului 1840, coincide cu lansarea unor noi formule, ce vizau sferile literare. În primul număr, directorul revistei, *Mihail Kogălniceanu* fixează atitudinea pe care înțelegea s'o ia față de producțiile poetice: „Dacia, afară de compunerile redacției și a colaboratorilor ei, va primi în coloanele sale cele mai bune scrieri originale ce va găsi în deosebitele jurnale românești“.

Programul de lucru, îl fixează în „Introducere“, directorul ei. Remarcăm adâncă înțelegere ce-o dovedea Kogălniceanu, față de literatura care n'are nimic a face cu politica, așa cum greșit credeau șefii dela redacția celor mai bune publicații românești de-atunci: *Curierul românesc*, *Foia inimii* și *Albina românească*.

Înainte de toate *Dacia literară* înțelegea să fie o revistă de preocupări pur literare. Ea intră de-a dreptul numai și numai în slujba literaturii, căreia îi deschide noi orizonturi de inspirație și-i dă cu totul alte direcții pentru a sta la rândul ei în slujba neamului, pentru a cristaliza în haina artei trecutul cu coloritul său caracteristic și prezentul cu variate forme de manifestare a sufletului românesc.

Deaceea, de ce să împrumuți o operă de artă a literaturii străine, de ce s'o oferi unui neam care-și are un tezaur de credințe, de tradiții, de trecut istoric aparte; de ce să cauți a-i da o hrană spirituală, în care ritmul trăirii, al evocării de adânci sentimente, nu convine ritmului vieții interioare a poporului nostru? Vor fi neamurile legate între ele, dar o nuanță deosebită există în felul de a trăi, de a concepe viața prezentă ale cărei

rădăcini sunt adânc înfipite în trecutul istoric, în tradiția ce sintetizează chiar caracteristicile vieții spirituale ale neamului. Iată, de ce Kogălniceanu știe prea bine că, literatura va fi atunci originală și va reprezenta cu adevărat un mare preț, între valorile spirituale cu caracter național, numai când părăsind vechiul sistem al traducțiilor va căuta să reflecteze trecutul nostru, va oglindi prezentul și specificul național.

Ideile sale, directorul „Daciei literare“ le-a formulat astfel în „Introduția“ publicată în primul număr: „Istoria noastră“, are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și de poetice, pentru ca să putem găsi și la noi subiecțiuni de scris“. Oricine, cât decât cunoscător al literaturii vechi, își va da seama că, rândurile de mai sus, denotă nu numai o clarviziune, dar și o perfectă înțelegerea a roștului, pe care trebuie să-l urmeze literatura noastră. E ceva din flacăra iubirii de trecut, a dragostei față de spiritualitatea românească, a cărei forță considerabilă s'a manifestat în acțiunea unui Kogălniceanu, revoluționar din 1848, a unui Kogălniceanu, ministru organizator și exponent al mișcării literare, care în toate formele de activitate socială n'a pierdut din vedere destinul istoric, politic și cultural al neamului, îndrumat spre împlinirea unor idealuri înalte. Generația lui Kogălniceanu n'a cunoscut piedeci de netrecut, în cuceriri favorabile dezvoltării vieții sociale și culturale. Și ca o complectare a succesului realizat de Kogălniceanu în viața politică, vine progresul literaturii înregistrat după apariția „Daciei literare“. Directorul revistei s'a și exprimat de a încuraja pe cei ce scriu spre lauda nației, căci „prin ei înaintează neamul românesc“.

În programul „Daciei literare“, mai găsim și alte puncte luminoase, pornite din aceeași înaltă concepție despre ceace trebuie să fie o revistă de îndrumare sănătoasă.

„Traducțiile însă nu fac o literatură. Noi vom prigoni cât vom putea această manie ucigătoare a gustului original, însușirea cea mai prețioasă a unei literaturi. Dorul imitației s'a făcut la noi o manie primejdioasă, pentru că omoară în noi duhul național“.

Cât de juste considerații și cât adevăr în cuvintele unui mare profesor și pedagog. Cunoscând mișcarea ce s'a pornit la noi dupăce Eliade Rădulescu și Asachi — cei dintâi îndrumători ai tinerilor pe care îi îndemnau: „Scrieți băeți oricum, numai scrieți — oferind modele străine de creație, dădeau opere traduse din alte literaturi, și au determinat astfel un curent al imitației servile, ne vom da seama de pericolul ce reprezenta aceasta imitație cum vom putea înțelege și adâncă semnificație și valoare a protestului lui Kogălniceanu în „Dacia literară“.

Deasemenea, pentru a selecționa operele lite-

rare și creația adevărată în slujba căreia vrea să intre revista, directorul ei fixează: „Critica noastră va fi nepărtinitoare: Vom critica cartea, iar nu persoana“. Maiorescu, adevăratul întemeietor al criticii estetice, peste 27 ani (1867) va fi partizanul aceleiași idei. Nici nu era posibilă altfel, întronarea valorii obiective, care să înfrunte timpul. „Înainte de toate „Dacia literară“ e neatârnată și supusă numai legilor adevărului“, precizează Kogălniceanu.

Peste frământarea de ordin cultural ori literar, acest spirit de inițiativă, această multilaterală personalitate s'a ridicat spre o acțiune unitară, a militat pentru conlucrarea frățească a românilor de pretutindeni, căci revista lui Kogălniceanu nu se numea *Moldova literară*, ci foarte sugestiv și semnificativ: „Dacia literară“, însușindu-și meritul de a prevedea o unitate nu numai culturală și spirituală — aceasta trebuie să premergează — ci și o unitate politică, — de care ne bucurăm azi când calendarele arată, la comemorări, — un secol scurs dela apariția acestei reviste, dela nașterea unui fenomen cultural, pe care-l cercetăm pătrunși de sentimente, de venerație și recunoștință față de personalități înscrise în istoria culturii și literaturii naționale.

„Dacia literară“ ca celelalte câteva reviste și-a asigurat un întreg capitol în tratatele de istorie literară. Căci ca importanță, nu stă mai prejos, ca vestitele Convorbiri, ori ca Semănătorul dela 1901, ori ca mai nou Gândirea (1921). În cea mai mare parte a revistelor ce au apărut după „Dacia literară“ ideile ei s'au perpetuat în paginile lor, fiindcă închideau axiome cu pecetea adevărului și a universalității. Dacă literatura originală înfloreste, dacă trecutul trăește mai viu în sufletul iubitorilor de neam și țară, dacă producțiile poporului capătă un preț cotat și recunoscut de talente veritabile, dacă conștiința unității neamului pătrunde tot mai adânc în sufletul tuturor, e un merit al „Daciei literare“ de acum un secol, care a știut să scoată la iveală făgașul adevărat prin care să fie posibilă o evoluție, să fie asigurat un progres cultural și literar, iar drumul spre înfăptuire valoroase să fie netezit.

Azi de pe treapta înaltă a progresului literaturii noastre, privim cu o largă înțelegere și cu o explicabilă satisfacție peste frământările care au adus cuceririle unui întreg secol, asigurându-ne un loc de cinste în ansamblul mișcării culturale universale, așa cum se cuvine unui popor, care și-a îndeplinit cu vârf o misiune istorică, putând aspira acum și la o ridicare cât mai înaltă a valorii sale spirituale, prin cultul adevăratelor virtuți și calități, de care oricând a dat dovadă.

Secolul care a trecut, e mărturia unor biruințe și garanția unor posibilități de mari realizări!

Mi-e frică de primăvară!...

Amurgurile lui Prier sânt apăsătoare ca gândurile de plumb. Năvalnic nedumeririle îți străbat creierul și-ți fixează întrebări la care stai refractar. Dar sângele te înspăimântă prin dorul de hoinărelă... Oboseala crește șuvoiu în vine și greutatea vieții o simți cum îți curge prin artere, molesindu-te...

Pătrunzi třeptat în gol... Un hău urnit peste vagul nedumeririlor. Prăpastia se cangrenează geometric cu înmugurirea. Și în acest gol se luptă avântul, ce sburdă avid spre viață, tinerețe și înfrunzire.

Senzația de plutire peste obișnuit te obsedează pe încetul. Este acea vrajă de evadare din humă spre transcendent. Dar lutul te ține legat. Numai ochii se desprind, ochii aceia imateriali, porniți din înima vieții. Ei sboară pe apele cerului, așa cum pescărușii mărilor au înaintea lor înfinițul sineliu...

Primăvara trăim cu toții marea chemare a mării, acea fascinantă hipnoză de unduire pe valuri, spre alte țărături nefirești, olimpice și străvezii. Svăcnește în sângele nostru mirajul setei de cunoaștere, de ieșire din comun. În fața mării o ai încontinuu. Aici o ai primăvara...

Am vrea să plecăm, să ascultăm de foșnetul sufletului îmbătat de lianele fericirilor. Aceasta-i primăvara, acea primăvara care ne înspăimântă și ne doare...

Ne doare? De sigur. Pentrucă în urma plecărilor rămân amintirile... Ah! aceste amintiri, reminiscențe însondabile, frânturi de visuri permanente. Plecările cu sășieri de adio, cu întregul cortegiu al ruperii din tine, iată reversul îndurerat. De aici, tu biet muritor, îndrăgostit de cântec și frumos, cazi întotdeauna înfrânt.

Din încheștarea dorințelor vânturate de viorelele vremii, sufletul îți rămâne încercerat în neputința depășirii... Veșnica hime-ră a mării hoinăreli ce galopează în sângele nostru! Și cum amintirile — singurele lăcrămioare care îți mențin inima în echilibru de visare — te rețin din voința evadării, este evident să fii pururea învins...

Iată de ce și mie mi-e frică de primăvară și iată de ce voiu căuta cu orice înșăngerare să-mi ucid amintirile.

Va fi suprema luptă ce voiu da-o împotriva mea, spre a-mi strivi cangrena reminiscențelor opresoare.

Astfel purificat am să pornesc în sensul înălțimilor de evadare...

Octav. Ruleanu.

De ce râde ea?

La un an:

De orice, numai să nu fie ceva înspăimântător sau neplăcut.

La 4 ani:

De un om mare căzând, sau șezând pe pâlărie. De nepriceperea celor mici.

Dela 8 la 14:

De profesoare. De fetele ce nu fac parte din grupul ei. De băieți. De fetele care-și spală dinții și se peaptănă fără să le oblige nimeni. De tot ce se referă la „iubire“. De comedii eftine. De cei mari când își ies din sărite.

Dela 14 la 16:

De mamă-sa. De îmbrăcămintea ei demodată. De pieptănătura ei. De concepțiile preistorice ale mamei despre cum trebuie să te îmbraci. De filmele instructive. De ignoranța părinților.

Dela 21 la 25:

De dragostele prietenelor. De cărțile, piesele, filmele și glumele ce amuză pe un tânăr. De asigurări, venituri, divorț.

Dela 27 la 30:

De lucrurile încurcate ce i le povestește copilul. De ideea că vr'un alt copil s'ar fi putut vr'odată compara cu al ei. De aerele bucătăreșii. De glumele unchiului bogat al soțului.

La patruzeci:

De femeile ce vor să țină pas cu moda, sau se uită după tineri. De bărbatul ei. De femeile cu carieră. De femeile geloase.

La patruzeci și cinci:

De concepțiile despre viață ale fiicei sale. De ideea că copiii ei au secrete față de ea.

La cincizeci:

De glumele ginerului. De noțiunile despre cum se ține casa și se cresc copiii fiicei sale. De încercările bărbatului ei să-i explice situația politică. De eforturile lui să facă impresie asupra generațiilor mai tinere.

La șasezeci:

De jocurile și glumele nepoților. De filme și piese comice eftine, și de glumele de pe vremea când era elevă.

La șaptezeci:

De plângerile fiicei sale despre fata modernă. De furia ginerului că trebuie să plătească datoriile băiatului la Universitate.

La optzeci:

De orice, inclusiv de ea însăși.

(Din „Lilliput“).

DĂRI DE SEAMĂ

CĂRȚI

Liviu Rebreanu

AMĂNDOI

roman ed. Socec lei 80.—

Ori pe câte lucrări e imprimat numele dlui Liviu Rebreanu, și nu e semnat pe prea puține și pe oricâte s'ar mai imprima încă, autoritatea dsale literară, tăria și mărima însușilor de scriitor, începe și rămâne legată de Ion. Prin Ion ni s'a revelat și ni s'a dovedit ceea ce a rămas, prin Ion s'a ridicat ceea ce a ajuns și prin Ion va trăi așa cum este astăzi. Nu negăm valoarea literară a oricăror din celelalte scrieri dar, dacă de pildă unele din ele, Gorila ori aceasta de față spre exemplu, ar fi fost semnate de-un anonim oare-care și nu de-un nume consacrat și cu răsunet cum e acel al autorului Răscoală, apoi desigur ele ar fi rămas niște scrieri medicore, scrieri prea puțin amintite, prea puțin băgate în seamă iar numele autorului n'ar fi avut, poate, nici o considerație meritorie în lumea cinstitoare și râvnită a slovelor. Aceleași lucrări însă, semnate de-un Rebreanu, își au o altă căutare, datorită presupusei lor valori, sunt citite cu o pregătită încredere și-s privite, dintru început, cu o altă înțelegere.

Se întâmplă însă ca și o lucrare semnală Rebreanu care, deși place fiindcă se adresează simțurilor, să nu fie o scriere la înălțimea așteptărilor pe urma faimei și-a însușirilor reale ale autorului ei. Literatura noastră cunoaște astfel de opere, prea puțin ispititoare, deși-s semnate de nume celebre.

Credem că scăderea valorii unei lucrări, pe lângă alte considerații, e și slăbiciunea autorului de a-și adapta subiectul după preferențele și metehnele publicului. Coborîrea la aceste predispoziții, la aceste minore preferențe ale intelectuali-

lor, și nu inversul adică ridicarea lectorului, presupune din partea autorului o tendință către comercializare și astfel de înclinări diminuează orice autoritate scade orice valoare a operii.

Amândoi e, desigur, o scriere, un roman, pe gustul publicului pentru-că e un roman politist. Și publicul e ahtiat după astfel de șarade și de calambururi. E ahtiat fiind că găsește acolo ceva ușor ce-l aprinde imaginația și-l ațăță nervii, când, de o astfel de scriere nu se apropie din simplul motiv de a-și înlesni digestia ori de a-și ademeni somnul.

Acțiunea din Amândoi se învâрте în jurul unei duble crime întâmplăte în orașul Pitești, într'o oarecare stradă, a Speranței ni se pare, unde au fost găsiți asasinați, fără nici o urmă deslușitoare, Mița și Ilariu Dăniloiu. Cercetarea, deslegarea și instruirea acestui asasinat intră pe mâna unui maniac, judecătorul de instrucție Dolga ei însuși un pasionat al lecturilor cu detectivi, care ține morțiș să-și creeze o notă meritorie din limpezirea acestui mister în care scontează o ascensiune. Vedem astfel trecându-i pe dinainte fel de fel presupuși, rude, prieteni, cunoscuți ai morților, toți bănuți și toți necrutați în interesul cercetărilor. După trudă zădarnică și istovitoare iată însă că Solomia, fostă servitoare a fratelui victimei, Spiru Dăniloiu, se înfățișează singură și declară a fi autorea dublului asasinat. În felul acesta se pune capăt sbuciumului judecătorului de instrucție Dolga însă nu i se dă prilejul „afaceri“ scontate deoarece Solomia se sinucide în închisoare.

Cum am amintit, romanul antrenează și place. Nu-i însă pe măsura talentului și însușirilor maestrului nostru Liviu Rebreanu.

Boguslaw Kuczynski

PANICA VINE DIN

VAZDUH

roman editura „Cultura Românească“ lei 80.—

Deși atât prin titlu cât și prin ilustrația copertei și numele strein al autorului ni se ațăță curiozitatea, totuși lucrarea aceasta nu cuprinde nimic, sau mai nimic, din ceea ce s'ar aștepta lectorul. E o povestire searbădă scrisă monotona, fără pic de suflet și fără a-ți indica vreo imagine care să-ți stărniască o cât de neînsemnată emoție sau cel puțin să te lămuriască, oricât de sumar, asupra tragediei abătută atât de fulgerător asupra Poloniei.

Autorul se mărginește a-și povesti pribegia pe urma refugierii din Varsovia. Dar și refugierea aceea pare nejustificată, pare a fi făcută întâmplător, eroul lucrării Stachowiak, în dosul căruia ni se pare a se ascunde însăși autorul, fiind luat înainte de simplele svonuri scornite în zăpăceala incertitudinii. De nicăieri, în lucrare, nu reiese că, în ade-văr, ar fi intervenit de undeva vreo panică, fie ea și din văzduh, panică care să-l determine, să-l îndreptățească la refugiu. Ne închipuim ce-o fi fost, însă romanul nu ne înfățișează nimic care să justifice și care să explice cel puțin titlul scrierii. Avem impresia, și în această privință gestul dlui L. Rebreanu de a-l prezinta și garanta în fața publicului românesc apare în toată splendoarea generozității lui, că autorul „Panicei“, care și-a scris romanul în țară la noi și anume în comuna Neica-Putna în casa deosebit de primitoare a lui Niculae Mititeanu, a facut-o pentru a-și înlesni un mijloc de existență. Dealtfel în cursul descrierii pribegiei lui, Stachowiak, care nu poate fi altul

decât numai autorul, se plânge mereu de lipsă de zloți și e foarte sgârcit în privința cheltuielilor. Altfel nu ne putem explica rostul înșirării, fără nici o noină, a acelor interminabile și obositoare călătorii de refugiu, când pe jos, când cu trenul, până ce însfârșit îi iese în cale un autobuz rechiziționat de-un colonel care-l aduce până în apropiere de granița României unde „înainte de-a ajunge la cea dintâi sentinela română, văzu primul rând de avioane deasupra orașului Zaleszyki*, cum se termină lucrarea.

Presupunem, pe lângă cele relatate de ziare, grozăviile ce s'ar fi petrecut, la timpul său, în Polonia. Ni le închipuim căci în roman nu li-am găsit deși am ajuns la sfârșitul lecturii lui în această continuă nădejde. În roman am văzut doar că dintre acei ce-ar fi trebuit să fie pe front — cum e și eroul scrierii Stachowiak, tânăr și valid, — umblau bezmetici, năucii de svonuri și neștiind unde să-și ascundă viața proprie. N'am găsit nicăieri vreo icoană, cum am amintit, care să îndreptățească sugestivu-i titlu dat romanului. Căci iată, cam cum ni se spovedește însuși autorul prin eroul său: „Stachowiak ieși în oraș. Văzu oameni plecând în grupuri mari, cuprinși de spaimă, de o adevărată panică. El întrebă:

— „Cum e situația în oraș? — „Liniștită, primi răspunsul. Bombe nu s'au aruncat. Noi însă plecăm mai departe. — „Rămâne cineva? — „Da. Mulți rămân. Și în sat și în oraș. Revenind în casa verișoarelor, nu-l mai găsi pe colonel, nici pe doamne. Servitoarea mai scoase o legătură. — „Au plecat la mașină, zise verișoara. Se poate să mai dai ei. Stachowiak își aminti de ea, pe drum, dar nu se mai întoarse. Ajunse la mașină în ultimul moment. Era un autobuz mare, îl conducea un soldat. Marta strigă dinăuntru. „Urcă-te odată. Stachowiak se irtă...“ (cit. pag. 163.) Și mereu în felul acesta povestește până la această pagină și tot așa continuă până la pag. 241 când termină.

Totuși... Cunoscând setea de senzație și de informație a lectorului asupra „întâmplărilor“ din Polonia, romanul dlui Boguslaw Kuckynski a cunoscut, la noi, un apreciabil succes de librărie. De satisfăcut, suntem siguri, n'a satisfăcut pe nici un lector.

A. Iuga:

VASILE LUCACIU

acte, documente, procese; editura coop. notarilor Baia-Mare,

Din câte lucrări au apărut până acum spre a evidenția sbuciumul vieții, țelurile muncii și roadele luptei acelui neînfricat și inimos român care a fost preotul Vasile Lucaciu, credem că aceasta de-acum este cea mai completă, cea mai deslușitoare, cea mai categorică și cea mai serioasă. Ne încumetăm a face această afirmație sprijiniți pe considerentul că scrierea aceasta, migăloasă și îndreptătoare, se bazează exclusiv pe acte și pe documente originale.

Celelalte de până aci au împletit, de multeori, pe-un simplu fapt divers, pe-o ștearsă și neverosimilă amintire, legende ce se presupuneau adevăruri și care, dragă doamne, tindeau să reliefeze, când nu se mărgineau doar la simple date biografice, o autoritate în plus „Leului dela Șișești“.

Documentele scotocite cu trudă și rânduite cu chibzuală dau lucrării dlui A. Iuga un prestigiu netăgăduit, prestigiu ce nu suportă contradicere fiindcă, de... „actele vorbește“.

Dlui A. Iuga îi revine deci meritul, întregul și neprețuitul merit, de a-i fi venit ideea și de a fi avut puterea să reziste pentru a aduna, cu voință și perseverență, aceste documente și acte și a ni le înfățișa în lumina succedării lor cu priceputele adnotări, riguros exacte și riguros obiective. E o cinstire adusă

memoriei marelui și netulburatului luptător Lucaciu și-i tot odată o restabilire și o întregire a anumitor adevăruri, adevăruri pe cari unii „scriitori“ au crezut potrivit a le exploata în tendința de câștig sau în râvna de a deveni, cu orice preț, autori.

Jacques Bainville

ISTORIA FRANȚEI

traducere de Petre Manoliu, editura Naționala Ciornei, 2 volume lei 125.

Pe traducătorul acestei atât de prețuite, de necesare și de actuale scrieri l-am urmărit în toate însemnările-i slovenești. L-am urmărit fiindcă-i găsiam, întotdeauna, în rânduri ceva cu rost, ceva judecat, ceva pornit dela un om, așa zis, cu cap. Mi-aduc însă aminte că, scriind, odată, nu prea de mult, despre traduceri și anumite persoane a căror indeletnicire „literară“ sunt simplele traduceri, sublinia nu fără oarecare ironie muștrătoare: cine traduce nu va putea, sau nu va ajunge niciodată, să fie tradus. Iată-i însă astăzi, pe însăși autorul atâtor subtile scrieri ca Rabbi Hales Reful, Tezaur Bolnav, Moartea Nimănu ori Domnița Ralu Caragea, în ipostasa de traducător. Firește, e cu totul altceva aceasta, lucrarea de față fiind o operă cinstitoare pentru oricine ar fi tradus-o însă e o traducere și dl Manoliu se cam burzuluia cândva împotriva unor astfel de indeletniciri. Fără nici o răutate am ținut totuși să încetăm acest gând care ni s'a înghesuit sub vârful peniței înaintea rândurilor ce urmează.

Istoria Franței, istoria celui popor atât de sbuciumat și de invidiat, e o operă cum nu se poate mai bine venită și-i nebănuit de prețioasă pentru lectorul care-și va lua oboseala, plăcuta oboseală, de a-i deslega tainile șirelor. Nu se putea ca traducătorul să aducă un mai prețios serviciu cititorului român decât aceasta al traducerii acestei revela-

toare și documentatoare opere. Mai ales în împrejurările de-acum când Franța, această Franța „operă a inteligenței și a voinței“ se află din nou la o răscruce de istorie.

Lectorul va încerca, în decursul istorisilor din cele peste șasesute pagini, momente de adevărată tulburare, de prețioasă lămurire doar și de o deosebită încredere în virtuțile acestui nobil și prieten popor.

C. Manolache

TARGUL MAUSULUI

roman editura Cugetarea. lei 80.—

Autorul lui **Catrinel** ni-a oferit și de astă dată o foarte plăcută și obsecdantă proză. O minunată lectură.

Târgul Mausului, un târg moldovenesc undeva în apropierea Iașilor, „cu lichele multe, oameni sinceri puțin“, poreclit astfel după jocul de cărți cu același nume, joc căruia pe-aici i se mai zice, în limbaj imprumutat, ramșli, — ia, sub condeiul fermecat al neîntrecutului povestitor generalul Manolache, o înfățișare vie ce freamată în toate ascunzișurile vieții dar sub pecetea mediocrității preocupărilor.

Acțiunea se petrece pe timpul primelor deblocări în armată, pe atunci pe când era încă la modă cântarea aceea a „glasului roților de tren“, și se desfășoară în jurul vieții văduvei maiorului **Neli Savian**, a căpitanului **Costea Lambru**, a ordonanței acestuia, **Firu Huiu** care ne și povestește cu multă măiestrie, prin pana autorului, șirul nebanuitelor întâmplări din **Târgul Mausului**. Totul se desfășoară ca în film; așa cum se pricepe o ordonan-

ță ca **Firu Huiu**, băiat deștept și umblat, să se spovedească publicului.

Târgul Mausului intruchipează, prin personagiile deosebite și ca ținută și ca mentalitate, o frescă satirizatoare a indeletnicirilor și preocupărilor provinciale. Pentru orice lector, prin însăși faptul răscolirii maniilor și mentalităților omenești, prin ridicolul anumitor situații, lucrarea atât de sprintenă, de imbletoare și de revelatoare a autorului **Vieții Iuliei Hajdeu**, va procura o plăcută destindere, un adevărat deliciu.

Eva Curie

DOAMNA CURIE

editura Cugetarea lei 98.—

Romanțarea vieții aceleia ce-a stat la un moment dat, și nu prea demult, în centrul atenției omenești și-al cărei nume va figura, peste secole, printre binefăcătorii umanității, e cea mai binevenită, mai necesară și-o găsim de cea mai serioasă lucrare în abundența romanțărilor cunoscute publicului intelectual românesc. Și-o socotim astfel pentru că, pe când celelalte vieți romanțate erau scrise, din anumite interese, de persoane străine de viața intimă a celui prezentat, expunerea din lucrarea de față se datorește uneia din fiicele celei înfățișate adică de o persoană care a stat în imediată apropiere a subiectului și care a putut să cunoască, în de aproape, toată truda și tot farmecul sufletului aceleia ce-a fost **Mania Sklo-**

dowska devenită mai târziu, prin căsătoria cu marele fizician francez **Pierre Curie**, **doamna Curie**. „La această poveste asemănătoare cu un mit, se destăinuiește autoarea lucrării în prefață, m'ași fi făcut vinovată dacă aș fi adăogat cea mai mică podoabă. N'am folosit o singură anecdotă de care să nu fi fost sigură că se reazimă pe adevăr. N'am diformat o frază esențială, născocind culoarea unei rochii. Faptele au avut loc, cuvintele au fost rostite.“ În adevăr, în cursul celor înșirate atât de ademenitor și atât de revelator pentru lector din cuprinsul celor peste patrusute cincizeci de pagini, cititorul va desprinde cu satisfacție obiectivitatea autoarei în povestirea vieții aceleia ce, rece în fața oricăror onoruri, a refuzat cu încăpăținare bogăția pentru că nu i se potrivea firii și pentru că și dădea poate seama că, geniul și preocupările ei, nu pot fi precupețite.

Viața **doamnei Curie** e un exemplu de viață pentru oricare din neastâmpăratele noastre doamne, care nu uită ca, dintr'un nimic efemer și umflat, să-și creeze atmosferă, să-și ia aere, să nu-și încapă în piele.

Am putea însăși multe pe marginea unei atât de prețioase, de folositoare și-atât de îndreptătoare scrieri. N'o facem pentru că nu ne lasă spațiul și pentru că nădăjduim în înțelegerea cititorului care, suntem siguri, nu va avea ce să-și reproșeze pe urma unei astfel de lecturi.

CONST. GH. POPESCU

RĂBOI

S'a scurs un veac dela nașterea lui *Emile Zola* și s'au furișat pe nesimțite treizecișiopt de ani dela despărțirea-i de viața pământească.

Intemeetorul curentului naturalist — gânditor veșnic frământat de idei răscolitoare și surprinzătoare, cercetător continu atent și neobosit al ascunzișurilor vieții — gustă din plin munca pe care o prețuiește, căreia i se dedică și pe care o ridică, ca nimeni altul, la un adevărat cult.

Scriitorul și republicanul *Zola*, în ale cărui opere se oglindesc — în lumina celei mai adevărate și mai sincere realități — cele mai variate și mai nebănuite aspecte ale vieții, a stârnit cu apariția fiecărui rod al muncii și al talentului său, admirația și nedumerirea, discuția și polemica.

Scrierile bogate, distincte și foarte serios documentate ale neîmpăcatului dușman al aristocrației au fost pentru marele public al timpului său și au rămas pentru neastâmpăratul dar rafinatul public de astăzi, cele mai cercetate, cele mai vii, cele mai savurate. Și-au rămas așa și se vor menține vreme necalculată încă'n preocupările cititorilor deoarece „cu toată variația de tipuri ele sunt legate printr'un fir unitar — hereditatea — prevăzut, de o parte și de alta, cu două armături puternic, mediul social, bun și rău“.

* * *

Să mai vie un ulcior, că plătește *Teleor*.“

„*Teleor* n'are parale, plătește tot *Caragiale*“; aceste hârjoneli dintre cei doi buni prieteni, *Caragiale* și *Teleor*, la un pahar de vin bun când scăpărătoarea lor inteligență improviza scilpitor pe orice neînsemnat motiv, mi-au venit în minte atunci când, cu nespusă tristețe, m'am gândit la uitarea ce s'a așternut, și s'a lăsat să se cuibărească, peste numele celui neprețuit boem care a fost *Dimitru Teleor* și dela a cărui moarte s'au împlinit — într'una din zilele acestui capricios April — 20 de ani.

Cunoscut sub pseudonimul de *Teleor* — o prescurtare după județul *Teleorman* al cărui flu a fost — *Dimitru Constantinescu*, pe numele lui adevărat, a stat cu inteligența și cu talentul său în slujba slovelor românești și a făcut de toate.

„A făcut gazetărie, impunându-se în presa dinaintea marelui război în primele rânduri. A făcut literatură, o literatură a vremii lui. „Povestiri patriotice“, „Nuvele“, „Nuvele și portrete“, iată numai câteva titluri de volume ce au cunoscut

vogă. Dar *Teleor* n'a fost omul care să publice tot ce scrie. Dacă ar fi făcut-o, numărul volumelor lui ar fi fost de cinci ori mai mare. Pentrucă a risipit cu acea generozitate care a rămas ca un fel de panaș al oamenilor epocii, în dreapta și în stânga versuri, epigrame, schițe umoristice. Toate acestea se aflau numai prin albume, pe foi volante, în sertarele cineștie cărui prieten, sau rudă.

Boem în cea mai frumoasă accepție a cuvântului, *Teleor* a fost prietenul tuturor marilor figuri ale timpului. *Caragiale* era bine înțeles în frunte. Cu el și cu câți alții se încingeau la un pahar de vin vechi, nesfârșitele dispute literare și politice.“

E prea nedreaptă uitarea, greaua uitare, ce-am lăsat-o nestingerită peste amintirea celui ce-a fost cândva răsfațatul *Teleor*.

* * *

Pe lângă atâta „mojicime spilcuită“ câtă ne e dată s'o vedem, forfotind și hoinărind zilnic, la anumite ore pe ulițele pietruite ale târgului, pe lângă atâta agramatiime înfumurată care trândăvește și clevețește continu prin diverse cafenele, pe lângă atâtea mutre cu ifose intelectuale cari nu ajută prin nimic la săltarea idelilor românești, cari nu-și justifică prin nimic tăria vreunui sentiment românesc, Sătmarul are totuși câteva capete luminate, adăpostește și se bucură de unele inimi în care svăcnește căldură românească și cari, dacă ar vrea, ar putea contribui, într'o măsură, la desmormirea sentimentelor înlesnind acea destindere spirituală românească atât de mult dorită, atât de imperios necesară. Numai că acei câțiva — cu capete cari știu gândi și cu inimi cari știu simți tot timpul și românește — acei câțiva ce-ar putea face ceva pentru ridicarea nivelului cultural al acestui biet Sătmar românesc, se irosesc fără nici un rost, se destramă spiritualicește fără nici o urmă consolidatoare românească. În afară de obligațiunile pur profesionale — care nu totdeauna indică că ai făcut ceva și pentru aspirațiunile românești — care le lasă timp suficient pentru a pune umărul și a sprijini o înțelegere românească, o solidaritate românească, o viață spirituală evident românească, alta decât aceasta stupidă în care ne bălăcim, acei câțiva flăcăi, acele timere figuri, — vrâstnicii și au făcut datoria la timpul lor și'n felul lor — se rustifică, se agramatizează preocupați cu sterile mărunțișuri, tângesc complăcându-se în acel „douce far niente“.

Pentru o prosperare a intereselor noastre românești pentru o viață mai vădit românească, aci unde „loialii“ noștri au săptămânale „reuniuni culturale“, e bine ca, acei câțiva cu posibilități intelectuale dar cu mințile și inimile cam stătute, e bine ca toți aceia să nu mai aștepte totul de-a gata ci să puie cât mai neîntârziat umărul.

CONST. GH. POPESCU.

Mici creionări

Gândirismul e o binevenită și prețioasă lucrare semnată **Gh. Vrabile** apărută în editura Cugetarea, în care autorul, cu o deosebită îndemânare, justifică și explică curentul gândirist prezentând și analizând cu pricepere străduințele tuturor acelora ce s'au atașat vederilor dlui **Nichifor Crainic** și-au colaborat cu suflet, cu înțelegere și cu perseverență la „Gândirea“.

Gândirismul e un studiu omagial adus străduințelor dlui **N. Crainic** însuflețitorul fenomenului gândirist, fenomen care a îmbinat atât de fericit „ortodoxismul cu naționalismul în ideologie și inspirația mistică cu dragostea de natură în poezie“.

* * *

Fundațiile Regale a expus în vitrinele tuturor librăriilor din țară primul volum din vasta operă sadoveniană cuprinzând, în cadrul operelor complete ce urmează a se edita, scrierile din tinerețe ale primului pensionar al **S. S. R.** Dl **Mihail Sadoveanu** e prozatorul cu cele mai nesecate și mai ne bănuite resurse, cu cea mai variată și mai bogată operă, e autorul de care s'au molipsit atâția alți scriitori și la a cărui școală s'au inițiat atâția noi creatori. Scrisul său răzlet, duios și desfătător adunat în volume compacte de către editura Fundațiilor Regale e cea mai mare satisfacție ce se poate aduce publicului cititor atât de îndrăgostit de imaginile grăitoare din paginile îmbietoare ale maestrului neîntrecut **Mihail Sadoveanu**.

* * *

Recunoscutul și harnicul critic dl **Șerban Cioculescu** a tipărit în editura Fundațiilor „**VIATA LUI I. L. CARAGIALE**“. E cea mai documentată, mai obiectivă și mai serioasă lucrare din câte scrieri s'au înfățișat cititorului român cu privire la **I. L. Caragiale**.

* * *

Dl **Mihail Lungianu**, scriitorul fecund și adânc cunoscător al sufletului poporului nostru, de tref ori premiat de Academia Română pentru scrierile sale, a dat publicității, pentru tineret și pentru oameni maturi, un minunat volum de încântătoare legende: **A-TOT-PUTERNICUL PE LUME**. Lucrarea a apărut în editura „Universul“ și costă 40 lei.

* * *

DINCOLO DE TRISTEȚE e titlul volumului dlui **Ieronim Șerbu**, volum în care autorul și-a adunat frumoasele și inspiratele nuvele publicate prin diferitele monitoare culturale ale țării.

* * *

PSIHOLOGIA MOȘILOR e titlul unei prețioase broșuri semnată **Florea Florescu**.

* * *

ALB din MIAZĂ-NOAPTE de **Petre Butucea** înmănunchiază în cele 16 pagini gândurile unui visător.

* * *

Vasile I. V. Negreanu: **CARTE CU VRAJI ȘI POEME**, tipografia „Lazăr“ Cluj, Calea Moșilor 59, lei 30. Autorul și-a adunat în volum o seamă de frumoase poezii pe care le-oferă cititorului cu oarecare sfială. Vom reveni asupra unora din aceste versuri.

* * *

Colecția ADONIS, cu **MARTIE 1940** — Nr. 50 — a împlinit cinci ani de activitate. Semnează: **Paul Bărbulescu**, **Gh. Manea Manolache**, **Mihu Dragomir**, **Ion Horia Munteanu**, **Cristian Sârbu**, **Ion Larian Postolache**, **Virgil Terboniu**.

Reviste — Ziare

CONVORBIRI LITERARE — anul LXXIII. Nr. 2 Februarie 1940, director **I. E. Torouțiu**, decana monitoarelor de înalt prestigiu literar are următorul cuprins: **I. Petrovici**: Diletantism și creație; **Natalia V. Dinu**: Titu Maiorescu; **G. Tutoveanu**: Balcic; **D. Iov**: Inserare la Nistru; **Vladimir Carnavali**: Salcânilor; **Aurel Marian**: Nu ne ajunge vremea; **M. Beniuc**: Calea Moșului; **Teodor Al. Munteanu**: Inceput de Baladă; **George Voevidca**: Amurg; **Victor Popescu**: S'a sfârșit primăvara; **Rousarda Castro**: Horia; **George Pallady**: Satu meu; **Teofil Lianu**: Stih Liric; **Gh. Tuleș**: Unchiul Preda; **Ion Țolescu Văleni**: Darul Troiței; **G. Șt. Cazacu**: Nelinisti; **Ax. Banciu**: Din scrisorile lui Ion Axente Severu; **Charles Baudelarie** în traducerea dlui **A. P. Todor**; **Vasile I. Postencă**; traducerea dlui **A. P. Todor**; **Vasile I. Postencă**; Romanul bucovinean; **Sebastian Popovici**: Lanul cu grâu; **V. Spiridonică**: Glas din fum; **C. Ștefăniu**: Deschide cartea țării; **Lucian Dumitrescu**: Pe margini de ntuneric; **Ileana Busuiocanu**: Fântâna; **Theodori Antonescu**: Insemnări; **Petru Iroaie**: Cântece din popor. Cronica susținută de: **Pamfil C. Georgian** și **Vladimir Dumitrescu**.

O socotim cea mai vie, mai variată și mai bogată revistă ce apare la noi.

VIAȚA BASARABIEI — anul IX Nr. 2—3. Februarie—Martie 1940, — revistă lunară editată de Asociația Culturală „Cuvânt Moldovenesc”, director: *Pantelimon Halippa*, întrunește numai colaborări locale și acesta-i un mare merit pentru această serioasă revistă. In numărul de față semnează, proză și versuri: *Pap Halippa*: Muncă și învățătură; *P. Constantinescu*: Mastro Titta, trad. din ital; *S. M. Nica*: Revoltă; *E. Coșeriu*: Mimosa; *T. Suruceanu*: Viața; *Alecu Codiu*: Când vâlul uitării; *Gh. Bezdovici*: Cărturarii Basarabeni; *Al. Popovski*: Din negura trecutului; *Cezar Stoika*: Elegie; *Th. Știrbu*: Politică economică a României; *E. Brânzei*: Cântec trist.

Cronică serioasă și bogată semnează: *B. Baidan*; *Iariu Spulber*; *D. Stajilă*; *P. Ștefănuță*; *R. Marent*; *G. Meniuc*; *N. Zberca*; *V. I. Chicu* și *N. Spătaru*.

Viața Basarabiei e o revistă care ne impune și pe care-am îndrăgit-o pentru spiritul ei cultural la care a știut să se mențină numai prin fiii Basarabiei și prin puterile ei.

* * *

FAMILIA — seria III anul VII Nr. 1—12. Ian-Febr. 1940, revistă lunară de cultură, director *M. G. Samarineanu*.

Deși în luptă continuă cu nebănuite greutăți și'n acelaș timp cu prea puțină înțelegere totuși, datorită străduințelor directorului ei, *Familia*, revista Asociației Scriitorilor Români din Ardeal, se menține la aceeași prețuită ținută literară și tehnică. Numărul de față poartă următoarele semnături: *Octav Șulțiu*: Poezia noastră cea de toate zilele; *Iosif E. Naghiu*: Vlădica Roman; *Ion Minulescu*: Vasul fantomă (poezie); *Victor Eftimiu*: Spovedania lui Hagi-Tudose; *Radu Gyr*: Freamăt (poezie); *G. Murnu*: Pentru un cântec (poezie); *Tiberiu Moșoiu*: Appius Claudius Caecus; *Al. Negură*: Poezii; *Victor Papilian*: Țigancă; *Nicolaie Steinhardt*: Gânduri despre câțiva scriitori englezi; *George Bota*: M. S. Regele Carol II și biserica neamului; *George Sfârlea*: La ora amintirii; *Arșavir Acterian*: Elogiul războiului; *Ion Ceparu*: Octavian Sumea; *M. G. Samarineanu*: Am fost concentrat.

La „Scriitori și Cărți” semnează *Octav Șulțiu* și *Titus L. Roșu*. Note: idei, oameni, fapte, variate, bine susținute și de actualitate.

* * *

EPIGRAMA, anul II Nr. 15, Februarie 1940, director *Virgiliu Slăvescu*. Red. și adm. București str. Lănăriei 107.

E singura revistă care încurajează, strânge cu străduinți și promovează cu pricepere, epigrama. Întrunește semnături absolut serioase și apare în condițiuni care elogiază munca directorului ei. Ne bucură mult o astfel de publicație pe care o dorim cât mai înțeleasă și cât mai apropiată de cititori.

Pentru o mai multă ambiție românească

— „In general vorbind, Românului nostru îi cam lipsește sentimentul acela al mândriei de Român, al mândriei de neam, sentimentul acela atât de specific Francezului ori Germanului bunăoră.

— „Nu le lipsește, unora în schimb, nu te teme, îngâmfarea situațiilor. Nu-i auzi pe unii: „știi dumneata cine-s eu”? ori „îți dai seama cu cine vorbești”?

— „Nu la mofturile acelea stupide și semnificative ale „unora” m'am gândit eu. Asta-i altceva. Știi doar că, spicul grâului cu cât e mai ne-copt cu atât e cu vârful, cu nasul lui, mai în sus, pe când cel copt, înțelegând modestia, stă mai blând, mai aplecat.

— „De fapt . . .

— „Știi bine că nu mă ocup de fleacuri, deci nu mofturile acelor „unora” mă revoltă pe mine. Mi-e ciudă și mi-e ciudă al dracului, când aud Românul nostru, pe Românul acesta răsărit pe-aceste locuri îngrădite de hotarele de azi, pe Românul acesta care n'a venit de prin cine mai știe ce funduri asiatice cum au venit toți ceilalți ce ne'nconjoară cu vecinătățile lor, — căci măi, Românul aci s'a născut, el n'a venit de nicăeri cum au venit toți ceilalți, toate celelalte neamuri cu care ne'vecinăm, s'o știi! — mi-e ciudă de mă ia dracul când îl aud pe-acest Român grăind altă limbă decât aceea cu care l-a desmierdat mamă-sa hrănindu-l pentru a prinde puteri într'o lume românească și pentru o lume românească.

— „Vorbește și el să se facă mai înțeles. Uneori îi vine și mai ușor.

— „Hai, te cară! Da, când nu e el interesat, când n'are nici o nevoie, dece vorbește, măi? Dece salută și s'adresează ungurește în public, în prăvălii, unde știut este că negustorul știe, trebuie să știe, românește că doar lui își servește și-apoi cum de vorbește cu mine, acelaș negustor românește că știi că eu nu știu ungurește?

De ce între zece Români dacă întră un ungur, ori un evreu, toți cei zece, aproape, o aduc pe ungurește? De ce măi? Da'ia ascultă! De ce vorbește, mă rog, Românul nostru ungurește cu evreul, te-ai întrebat tu? Evreul nu-i ungur. Evreul nu înghite azi pe ungur — știi tu de ce — evreul știe românește măi, știe, și totuși, Românul, ungurește vorbește cu el. Cunosc pe cineva român, care are de prietenă o evreică, care știe perfect românește și totuși, tipul, numai ungurește vorbește cu ea ori unde s'afișază. Dece nu vorbește evreește cu ea că doar îi evreică. Nu știe el? Atunci de ce nu vorbește românește? Măi, ascultă-mă pe mine: In privința asta Românul e cam tembel. Din cauza asta e și așa . . . Eh! Măi! Românul ar trebui să fie puțin Sârb, știi . . . ?

N. VAJ.

Buletinul „Astrii” Satu-Mare

„Astra” locală și legătura de coordonare cu interesele neamului

Cu sosirea primăverii campania de culturalizare se dovedește a depăși sensul strict al preocupărilor de până acum. Dacă în timpul iernii opera de culturalizare se putea face mai cu temei, acum gândurile noastre trebuiesc îndreptate spre alte țeluri.

Anul acesta este un an greu. Țări întregi se gădesc în conflicte armate. Cele neutre — ca noi — trebuie să fie și ele pregătite pentru orice eventualități. Concentrările au descompletat populația dela țară. Dar munca ogoarelor nu poate întârzia. Deci acum preocuparea imediată a tuturor factorilor proeminenți este să se de o mână de ajutor celor rămași acasă. Insămânțările câmpurilor nu pot întârzia. Din aceste motive și „Astra” a socotit că actualmente cuvântul ei bun nu poate fi decât un indemn la ceea ce constituie punctul cel mai esențial al momentului de față. Așa se explică încetarea temporară a unei mai intense acțiuni culturale.

În vremuri grele ca acestea de acum activitățile de orice natură trebuie să fie coordonate cu singurul țel, acela al apărării patriei noastre.

D. președ. dr. Eugen Seleș directorul lic. Emi-

nescu altăru de prof. Gavril Barbul secretar general și ceilalți colaboratori locali, au încheiat ciclul conferințelor ținute pe la periferii. După Sf. Paști se va lua din nou contact cu Românii dela marginea orașului nostru. Toate dorințele lor se vor aduna într'un memoriu ce se va înmâna forurilor competente.

* * *

Cele două cinematografe conduse de „Astra” continuă să-și indeplinească misiunea lor. Atât cinema „Național” cât și „Astra” alcătuiesc programe simple și atractive. Se știe că programele duble obosesc prea mult atenția și în același timp ele nu pot fi amândouă de aleasă calitate.

Membrii „Astrii” cari și-au achitat cotizațiile se bucură de reduceri importante. Achitarea cotizației și primirea carnetului de reducere se face la biroul cinematografului „Astra” sau la d. prof. Silviu Tămaș casierul despărțământului.

* * *

În același timp „Astra” locală caută să țină legătură cu orice manifestare culturală din Satu-Mare și județ.

I. RENTEA :

Drumul Crucii

Ofirmarea

Literară-Socială

SPRIJINITĂ DE „ASTRA”, DESPĂRTĂMÂNTUL SATU-MARE

REDACTORI: CONST. GH. POPESCU ȘI OCTAVIAN RULEANU

ANUL V. — No. 4-5. APRILIE—MAI 1940

Redacția și administrația: Satu-Mare, Str. Moldeva Nr. 53.

BCU Cluj / Central University Library Cluj